

HET TIJDSCHRIFT
VOOR DE

Politie

ONAFHANKELIJK OPINIEBLAD • NUMMER 4 • 2024 • WEBSITEVOORDEPOLITIE.NL

oud-korpschef RIES STRAVER
“Maatschappelijke integratie
is nooit af”

→ pagina 6

KORPSCHEF JANNY KNOL
Leidraad: ‘Stevig staan in deze tijd’

→ pagina 16

Politiefunctie en politietaak

BESCHERMEN, BEGRENZEN EN BEKRACHTIGEN

Sinds 1973

Peli™ 7070R

Oplaadbare inspectie lamp

vonkbv.com | info@vonkbv.com
+31 (0)88 0330 300 | Piershil

Patrick van Schie

Grondslagen en grondrechten

Een liberale blik

Reeks: *TeldersStichting Geschriften, nr. 135*

De rechtsstaat mag zich de laatste tijd verheugen over een grote belangstelling in het politieke en maatschappelijke debat, zij het veelal met een zorgelijke ondertoon. Maar lang niet altijd wordt blijk gegeven van voldoende begrip van wat de kern vormt van de rechtsstaat. Menigeeen stelt de rechtsstaat bijvoorbeeld gelijk aan het kritiekloos aanvaarden van elke gerechtelijke uitspraak.

Het wezen van een rechtsstaat is echter eerst en vooral dat de overheid wordt ingetoomd. Burgers worden in een rechtsstaat beschermd tegen een bemoeizuchtige overheid, die zelf aan een (grond)wet is gebonden. Daarom staan klassieke burgerrechten in een rechtsstaat centraal. Voor liberalen zijn in deze klassieke burgerrechten kernwaarden verankerd die garanderen dat ieder individu vrij wordt gelaten in zijn denken en de ruimte behoudt om eveneens in vrijheid te handelen.

Dit boek bevat een bundeling van columns van Patrick van Schie over rechtsstaat en democratie.

Bestel nu op www.gompel-svacina.eu

 Gompel&Svacina

De politiefunctie

De brede politiefunctie omvat meer dan wat de politie doet. Het gaat om alles wat bijdraagt aan de handhaving van gezamenlijke normen en regels en bescherming van ieders veiligheid. Zo nodig door dwang. Velen hebben een rol om ervoor te zorgen dat er binnen de samenleving veiligheid, leefbaarheid en rechtvaardigheid kan worden gevoeld. Allereerst de burger, direct gevolgd door ondernemers, instellingen, organisaties en de overheid. ‘Die pet past iedereen’ was nog niet zo’n gek gekozen slogan. Een veilige en leefbare samenleving is het gevolg van samenspel van velen. De politie neemt in dat samenspel een eigen plaats in.

Onlangs is binnen de politie *de betekenis van de politie in de samenleving* opnieuw beschreven. Een belangrijk inzicht is dat de politie vooral een vangnet is, *last man standing*. Als het ondanks alle inspanningen van iedereen toch misgaat of mis dreigt te gaan, is er politie. Zij komen, meestal bij de scherven. Politie mensen stappen naar voren als anderen terug stappen, ze grijpen in, helpen mensen en staan voor het recht. De politie is er als de politiefunctie tekortschiet, als maakbaarheidsideeën ontoereikend bleken. De politie lost de problemen niet op; ze steunt in de kwetsbaarheid die mensen dan ervaren door te helpen en te staan voor de rechtsorde. Jan Nap zei het zo: ‘Telkens moet er weer rust, ontspanning en vertrouwen in een werkende rechtsstaat gebracht worden, zodanig dat de kans op (meer) verstoring of geweld verkleind wordt.’

Dit maakt dat de politie vooral gestuurd wordt door de context. Ze is daar waar het nodig is, waar mensen de politie vragen

om te komen of waar ze zelf denkt dat het nodig is. Het ‘er zijn’ is van belang om te handelen, daarnaast gaat van haar aanwezigheid een preventieve werking uit. Het er kunnen zijn *als het nodig is* vraagt permanente beschikbaarheid en bovendien het vermogen om ‘op te schalen’, afhankelijk van wat er gaande is.

Het nieuwe inzicht is dat de nadruk dus niet op pro-activiteit en niet op beleidsmatige sturing ligt. Politiewerk verhoudt zich slecht tot doelen, althans niet anders dan wat de politie omschrijft: *de politie is er voor de mensen, voor leefbaarheid, voor de lichamelijke en digitale veiligheid, voor het veiligheidsgevoel, voor het beschermen van de zwakkeren, voor het bewaren van maatschappelijke vrede en het voorkomen en tegengaan van chaos.*

Omdat de politie diep in de samenleving in deze spanningsvelden opereert, heeft de politie een bijzondere informatiepositie. Dat geeft de politie nog een andere betekenis. Anderen binnen de politiefunctie verwachten dat de politie haar kennis en inzichten deelt, zodat zij kunnen werken aan een structurele oplossing van de problemen. De politie wordt geacht vanuit haar expertrol te adviseren én zelfs te mobiliseren als maatschappelijke vraagstukken daarom vragen. De politie opereert dus altijd met anderen. Dienstbaar zijn aan de samenleving is ook dienstbaar zijn aan de bredere politiefunctie. Zij maakt anderen sterker. Naast beschermen en begrenzen dus ook bekrachtigen.

Een uitdagend strategisch doel is om daarin beter te worden. •

Jaco van Hoorn
Hoofdredacteur

Foto: Meesters Multi Media

6

Oud-korpschef **Ries Straver** is van mening dat we afzakken naar een **afstandelijke politie**. Het perspectief op herstel van maatschappelijke integratie is mager. Tijd voor een wake-upcall!

Foto: Pexels

10

De enorme hoeveelheid (des)informatie vereist technologie om dreigingen te identificeren en de veiligheid te waarborgen, waarbij de mens centraal blijft staan in de besluitvorming. TNO ging op zoek **naar nut en noodzaak van AI** voor online politiewerk.

Foto: Esther de Cuijper

16

Maud van Bavel en **Sara Stronks** spraken met korpschef **Janny Knol** en **Monique Commelin** van het Directoraat-Generaal Politie en Veiligheidsregio's (DGP&V) over uitdagingen op het terrein van veiligheid en wat dat betekent voor de toekomst.

Coverfoto
Meesters Multi Media

Colofon

Nummer 4, jaargang 86

Verantwoordelijk uitgever
Mr. Stephan Svacina
Gompel&Svacina bv
Antwerpen / 's-Hertogenbosch
info@gompel-svacina.nl
www.gompel-svacina.eu

Hoofdredacteur
Drs. Jaco van Hoorn MPA

Redactie
Dr. Maud van Bavel, Ruben Boomsma
MSc, Marcel Bruinsma MBA, dr. mr.
Barbara van Caem, Stan Duijf MSc,
mr. Philippe Estourgie, Nicolien Kop,
dr. Edwin Kruisbergen, dr. Wouter
Landman, mr. dr. Joery Matthys, prof.
dr. mr. Marc Schuilenburg, dr. Ronald
van Steden, dr. Sara Stronks, prof. dr.
Pieter Tops, Lisanne de Weerd MSc

Eindredactie en redactieadres
Jan van Balkom MA
+31 (0)6 13470687
Achterstraat 95
5268 EB Helvoirt
janvanbalkom@gompel-svacina.nl

Boekenredactie en recensies
Dr. mr. Barbara van Caem
Alpen Rondweg 23
1186 CV Amstelveen

Foto: Teun Meurs – Kenniscentrum Lokaal Politiewerk

26

Omdat versterking vaak lang onderweg is, zijn politiemensen op het platteland het gewend om problemen al pratend op te lossen. De studie 'Politiewerk in verre uithoeken' onderzoekt **ruraal politiewerk in tijden van institutioneel wantrouwen**.

Foto: Meesters Multi Media

36

Uit onderzoek van Hogeschool Utrecht samen met zorg- en politie-medewerkers in Midden-Nederland blijkt dat er **spanningen ontstaan tussen politie en zorg**. Lianne Kleijerkool en Lisette Bitter lichten een zestal spanningen toe en geven richting aan vervolgstappen.

En verder

Columns

- 15 **Ard van der Steur:**
Trends in veiligheidsvraagstukken
- 24 **Remco Spithoven:**
Tijd voor PANIEK!
- 41 **Peter Klerks:**
Mooie verhalen

En meer ...

- 20 **Esther de Mol & Roelant Schenk:**
Manifest: politie en lokaal gezag
- 32 **Richard Bronswijk:**
Kunstcriminaliteit
- 42 **Isabella Regan & Jasper van der Kemp:**
Digitale opsporing door burgers

Vaste rubrieken

- 25, 31 **Gelezen**
- 46 **Geslaagd**

Verder lezen op de website

Advertenties

Irene Schaddelee-Pesch
+31 (0)6 23700323
info@is-acquisitie.com

Abonnementen

Het Tijdschrift voor de Politie verschijnt vier keer per jaar en is gratis voor politiemensen. Overheid/instelling/zakelijk: €179,- Privépersoon: €89,50

Abonnementen lopen per kalenderjaar en worden automatisch verlengd, tenzij uiterlijk 30 dagen voor de vervaldatum bij onze abonneeservice wordt opgezegd.

Abonneren kan via www.websitevoordepolitie.nl of via onze abonneeservice.

Gompel&Svacina Abonneeservice

Postbus 105
2400 AC Alphen aan den Rijn
Tel. NL: 0031 (0)172476085
Tel. BE: 0032 (0)25888745
E-mail: TVP@spabonneeservice.nl

Het belang van de maatschappelijke integratie van de politie

IN (OF UIT?) DE
HAARVATEN
VAN DE
SAMENLEVING

Anno 2024 is maatschappelijke integratie van de politie onverminderd van belang en kan daarom op brede steun rekenen. Tegelijkertijd ontwikkelt de politie zich feitelijk in tegengestelde richting. Dit concludeert Ivo van Duijneveldt in zijn proefschrift *De maatschappelijke integratie van de politie*, dat in juni 2024 verscheen.¹ Als medeauteur van *Politie in Verandering* (1977), waarin de visie op maatschappelijke integratie van de politie systematisch werd uitgewerkt, wil ik in deze bijdrage reflecteren op deze ontwikkeling.

Maatschappelijke integratie was een waardevol kenmerk van de Nederlandse politie. Het stond voor een politie van en voor de samenleving. Het was de basis voor maatwerk afgestemd op de gemeenschap. En het was een pijler van de legitimiteit van de politie in de zin van aanvaarding en vertrouwen van de gemeenschap in het werk van 'hun' politie. Dat staat op de tocht: gebiedsgebonden politie kalft af, we zakken af naar een afstandelijke politie en het perspectief op herstel van maatschappelijk integratie is mager. Tijd voor een wake-upcall!

Maatschappelijke integratie

Van Duijneveldt schetst hoe het rapport *Politie in Verandering* (PiV) na de gezagscrisis van de jaren zestig de basis legde voor een visie waarin maatschappelijke integratie een centrale plaats had. Nauw contact met de bevolking en werken op basis van 'kennen en gekend worden' maakten het mogelijk om beter in te spelen op de specifieke problematiek van de gemeenschap. De politie hoefde minder gebruik te maken van dwangmiddelen of geweld bij conflicten. Het droeg bij aan de aanvaarding van het functioneren van de politie

en het hielp de politie een signaalfunctie te vervullen naar het openbaar bestuur.

Er is altijd veel instemming voor deze benadering geweest. De kritiek van enkelen dat maatschappelijke integratie te weinig distantie oplevert voor onafhankelijk politiewerk en zou leiden tot een 'softe' politie die 'haar tanden' zou verliezen, is recent nog door Adang en Mali op zeer besliste toon weerlegd, als zij schrijven: 'De stelling dat als gevolg van een gebiedsgebonden benadering de Nederlandse politie te soft is, is niet houdbaar. [...] De stelling dat de politie bij de hantering van het geweldsmonopolie in onbalans is geraakt, door een te grote nadruk op relationele kwaliteiten, is niet houdbaar.'²

Het klopt dat maatschappelijke integratie de afgelopen decennia hoofdzakelijk een gebiedsgebonden oriëntatie had. Maatschappelijke integratie is nooit af. Er zijn meer *communities* dan de wijk. Kritiek op de beperkingen van gebiedsgebonden politie moet dan ook beschouwd worden als een pleidooi voor *verdere* integratie, of het nu om netwerken, branches of knooppunten van geld, mensen of informatie gaat. En dat zowel in de reële als in de digitale wereld.

Over de auteur

Mr. M.A. (Ries) Straver is oud-korpschef van politie en medeauteur van het visiedocument *Politie in verandering* (1977).

Integratie politie in de samenleving verzwakt

Van Duijneveldt wijst erop dat maatschappelijke integratie als visie op de politiefunctie nog steeds op brede steun kan rekenen, zowel binnen de politie als bij politici en beleidsmakers en in de samenleving. Des te opmerkelijker is het volgens hem dat de praktijk zich contrair ontwikkelt. Dat is mild uitgedrukt. Bij de vorming van de Nationale Politie is de mogelijkheid om de schaalvoor- delen van een nationaal korps te combineren met de kwaliteiten van een redelijk kleinschalige organisatie van de basispolitiezorg, zoals in het regionale bestel, genegeerd. De rigide blauwdrukken van Boumans kwartiermakers en beleidsdirecties behelsden keuzes die haaks stonden op de gangbare opvattingen over gebiedsgebonden politiewerk. Met de specifieke situatie of context van basisteams of districten werd geen rekening gehouden. Pogingen tot bijsturing van onderop waren kansloos. Het fundament onder integratie van de politie in de samenleving werd daardoor ondermijnd. Factoren die hierbij een rol hebben gespeeld, zijn onder meer:

1. De aanzienlijke schaalvergroting van de basisteams. Van de 23 gemeenten met 100.000 tot 200.000 inwoners hebben er slechts 6 meer dan een basisteam! Dat leidt tot een schaal waarop politiemensen in de basispolitiezorg (bpz) de orde- en veiligheidsproblemen in de wijken, de achtergronden ervan en de mensen die erbij betrokken zijn, niet meer kunnen overzien. Het is geen schaal waarbij zij nog een verantwoordelijkheid kunnen voelen voor hun gebied. Het is geen schaal waarbij niet alleen wijkagenten, maar *alle* agenten relaties kunnen opbouwen met mensen en groeperingen en van waaruit zij jongeren bij naam kunnen aanspreken.
2. De sluiting van ongeveer de helft van de politiebureaus, wat de feitelijke afstand tussen politiemensen en burgers vergroot.
3. Een afstandelijk dienstverleningsconcept waarin interactie met burgers meer bepaald wordt door afstand en efficiency dan vanuit direct contact en nabijheid. Kennis uit informatiesystemen en algoritmes wint terrein op de persoonlijke kennis van politiemensen van de lokale context.³
4. Capaciteitsproblemen bij de basisteams waarbij de gebiedsgebonden aanpak kind van de rekening wordt.
5. De toegenomen nationale politieke sturing. De Nationale Politie is een op top-down

De Nationale Politie is een meer abstracte politie geworden

beheersing ingerichte organisatie geworden met de korpschef als ‘knop’ waaraan de minister kan draaien om het beleid of de uitvoering van de politie te sturen, dankzij zijn aanwijzingsbevoegdheid richting de korpschef. Al in 2017 bleek bij de evaluatie van de Politiewet⁴ dat er getreden werd in de verantwoordelijkheid van het decentrale gezag en dat de autonomie van de politie werd ingeperkt door politieke detailbe- moeienis en door landelijke sturing op de veiligheidsagenda door het Ministerie van Justitie en Veiligheid. De primaire oriëntatie van de basisteams op de lokale gemeenschap is daardoor nauwelijks vast te houden.

Al met al is hierdoor de maatschappelijk integratie van de politie ernstig verzwakt. De Nationale Politie is een meer abstracte politie geworden.⁵ Fysieke aanwezigheid en aanspreekbaarheid van de politie zijn geen vanzelfsprekendheid meer. Dat doet afbreuk aan het kennen en gekend worden via nabij- heid, persoonlijk contact en gedetailleerde persoonlijke informatie en bekendheid. De ontnuchterende conclusie is dat de politie niet meer in de haarvaten van de samenleving aan- wezig is, maar op steeds grotere afstand van burgers opereert.⁶

Pleisters plakken of reanimeren?

In de beschouwingen over de opgaven waar de politie voor staat, gaat het vooral om relatief nieuwe ontwikkelingen als internationalisering en digitalisering, cybercrime, mensenhandel etc. Maatschappelijke inte- gratie wordt zelden genoemd. Dat wordt niet als een opgave gezien. Ja, de capaciteitspro- blemen rond de wijkagenten moeten worden aangepakt, maar verder is het wel oké. Maar dat is het niet! Veranderingen in de maat- schappij vereisen dat de politie juist meer in plaats van minder in de haarvaten van de samenleving aanwezig is.⁷ Want spanningen

1. Van Duijneveldt, I. (2024). *De maatschappelijke integratie van de politie*. Boom Criminologie.
2. Adang, O. & Mali, B. (2021). Ondernijning van de gebieds- gebonden politiezorg. In: G. Meershoek, J. Nap & L. van Spijk (red.), *In naam der wat? Reflecties op politie en politiewerk*. Boom Criminologie.
3. Schaap, D. & Salet, R. (2023). De politie en de burger. Een sluipende crisis? In: J. van Hoorn & M. van Bavel (red.), *Onze politie in een kwetsbare rechtstaat*. Gompel&Svacina.
4. Bekkers, V., Sluis, A., Devroe, E., Prins, R., Cachet, L., Nuij, W., Waltheer, J. & Akerboom, M. (2017). *Politiebestel in balans? Politiek-bestuurlijke sturing, democratische verantwoording, samenwerking en maatschappe- lijke inbedding in een nationaal politiebestedel*. Erasmus Univer- siteit Rotterdam.
5. Terpstra, J. (2023). Gebiedsge- bonden politiewerk. Ambivalen- tie, continuïteit en voortgaande ontwikkeling. In: J. van Hoorn & M. van Bavel (red.), *Onze politie in een kwetsbare rechtstaat*. Gompel&Svacina.
6. Schaap & Salet (2023).
7. Idem.

De ontwikkelagenda GGP moet vooral **doorgaan**

in de samenleving op grond van verschillen in herkomst, ras, religie of geaardheid zijn er latent of manifest nog steeds. Er is sprake van groeiend sociaal protest, van polarisatie en van toenemend populisme dat de samenleving opdeelt in een 'wij' en een 'zij' en dat de rechten van minderheden niet vanzelfsprekend respecteert. Dit vraagt van de politie daadwerkelijk een politie voor iedereen te zijn. Dat lukt niet met een politie op afstand. Dat vergt een politie die niet alleen verbonden is, maar ook echt *verankerd* is in de gemeenschap. Dat biedt de basis om met kennis van de problemen en door intensieve contacten rechtvaardig, integer en onafhankelijk te werken. Dat geeft de politie het broodnodige krediet om, als het erom spant, onrust en conflicten te kunnen indammen en bij te dragen aan de-escalatie en het bewaren van de vrede.

Inmiddels is binnen de Nationale Politie van onderop een beweging ontstaan om het gebiedsgebonden werk te behouden en te vernieuwen. *Podium voor goed politiewerk*, de ontwikkelagenda GGP, is gericht op vier thema's:

1. Werken in wijk en web;
2. Omgaan met de wereld in de wijk;
3. Samenspannen tegen ondermijning;
4. Realiseren van wendbare nabijheid.

De eerste drie thema's zouden ook op de agenda staan als het regionale bestel er nog was. Het vierde thema is vooral een opgave om de ongewenste gevolgen te herstellen van de ontwikkeling richting een abstracte politie.

De ontwikkelagenda GGP moet vooral doorgaan. Maar dat mag niets afdoen van de achterliggende opgave: de verzwakte maatschappelijke integratie van de politie herstellen. Ik ben daar niet gerust op. GGP wordt in de visienotitie van de nieuwe korpschef niet als uitgangspunt genoemd. Onder het focuspunt 'verbonden politie' lezen we dat 'GGP in de huidige tijd onvoldoende houvast geeft om ons met de samenleving te verbinden'.⁸ Dat

klopt als je kijkt naar de huidige verwaterde vorm van GGP die tien jaar 'robuuste' basisteams heeft opgeleverd. Dat is het probleem! GGP bij de tijd brengen vraagt allereerst GGP reanimeren. Het verbinden van 'wijk en web' is van belang. Maar herstel van maatschappelijke integratie van de politie vraagt vooral dat de gemeenschapsgebonden basispolitiezorg via GGP wordt hersteld. Want Nederlanders verkeren niet alleen in de digitale wereld of in branches of op knooppunten, maar leven ook in wijken, dorpen en steden waar zij een nabije, aanwezige responsieve politie willen die maatwerk levert dat aansluit bij de situatie in hun omgeving en bijdraagt aan orde en veiligheid aan stabiliteit, cohesie en vrede in de gemeenschap.

Inrichtingskeuzen herzien

GGP bij de tijd brengen lukt niet met pleisters plakken, zoals wat doen aan de capaciteitsproblemen bij wijkagenten. Er zijn veel veranderingen noodzakelijk, zoals contextgedreven gaan werken en het dichten van de kloof tussen de responsieve, proactieve benadering van wijkagenten en de reactieve, incidentgerichte benadering van de overige teamleden. Dit en de interne veranderingen uit de ontwikkelagenda GGP kunnen alleen echt aangepakt worden indien de keuzen ten aanzien van de inrichting en het sturingsconcept van het korps die bij de start van de Nationale Politie zijn gemaakt ingrijpend worden herzien.

Ik beperk mij tot enkele basale keuzen:

1. Breken met de fictie dat beleid en uitvoering gescheiden kunnen worden en dat

8 Knol, J. (2024). *Stevig staan. Tus-sen samenleving en rechtsstaat*. Politie.

beleidsvorming voorbehouden is aan de korpsleiding en de beleidsdirecties en dat eenheden, districten en teams zich beperken tot uitvoering.

2. Een meer gedecentraliseerd besturingsconcept waarin het centrale niveau stuurt op hoofdlijnen, terwijl het decentrale niveau ruimte heeft voor beleidsvorming in de driehoek, toegesneden op de lokale of regionale context.
3. Organiseren van de basispolitiezorg op een schaal waarop alle teammedewerkers zich nog betrokken en verantwoordelijk kunnen voelen voor hun gebied/gemeenschap. Ofwel door de schaal van de teams fors te herzien ofwel door kleinschaliger samenwerkingsverbanden binnen teams, gekoppeld aan gemeenschappen, te creëren.

Als die keuzen gemaakt worden, kan GGP weer tot wasdom worden gebracht en kan het politiewerk weer worden gedaan door basisteams waar niet alleen de wijkagenten, maar alle teamleden zich met elkaar betrokken kunnen voelen bij de gemeenschap. Waar de teamleiding binnen ruime kaders van korps- en eenheidsbeleid met het bevoegde gezag tot beleid kan komen dat maatwerk betekent voor de lokale of regionale problematiek. Dat vormt de basis voor vertrouwen van burgers dat de politie hen in hun woon- en werkomgeving ondersteunt, terzijde staat en bijdraagt aan een rechtvaardige maatschappij. Daarvoor hoeft het wiel niet opnieuw te worden uitgevonden. De knowhow ten aanzien van het organiseren van GGP gedragen door basisteams die in tien jaar Nationale Politie

Fysieke aanwezigheid en aanspreekbaarheid van de politie zijn geen vanzelfsprekendheid meer

niet toepasbaar was, is binnen de organisatie nog best aanwezig of op te halen.⁹ Het vraagt wel een herbezinning op de visie op organiseren van politiewerk die moet starten bij de vraag: wat voor politie moeten en willen wij zijn in de Nederlandse democratische rechtsstaat? Hoopvol is dan ook dat de visienotitie van de nieuwe korpschef start vanuit een bezinning op de waarden van de democratische rechtsstaat en de unieke functie van de politie daarin. Het is klip en klaar dat voor haar de waarden van een democratische rechtsstaat het kompas zijn voor het functioneren van de politie. Ik hoop dat ze daarom het focuspunt 'verbonden politie' weer wil aanscherpen tot 'maatschappelijk geïntegreerde politie'. Daarmee wordt de *aanvaarding* van het politiewerk door de gemeenschap sterk bevorderd en dat is naast *aanvaardbaarheid* naar maatstaven van het recht de tweede pijler onder legitimiteit van de politie. Herstel van het zeer verwaarloosde GGP is daarvoor noodzakelijk.

⁹ Zie voor een overzicht van deze kennis bijvoorbeeld Straver, M.A., Ulrich, R., & Van Duijneveldt, I. (2010). *Gebiedsgebonden politie. Maatschappelijke integratie en het organiseren van politiewerk*. Politieacademie. Online te raadplegen via: <https://mediatheek.politieacademie.nl/pdf/78380.pdf>.

Nut en noodzaak van AI voor online politiewerk?

INTELLIGENCE-SPECIALISTEN BIJ DE POLITIE

Over de auteurs

Ward Venrooij is een senior onderzoeker bij TNO en expert op het gebied van informatievisualisatie binnen het veiligheidsdomein.

Arnout de Vries is expert in internetinnovaties voor maatschappelijke veiligheid bij TNO. Linsey Roijendijk is research scientist bij de afdeling Human Performance van de Nederlandse organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO).

Frans Henninger is bestuurskundige en werkzaam als Operationeel Expert Intelligence bij de eenheid Landelijke Expertise en Operaties. Het experiment is uitgevoerd met OSINT-specialisten van de Dienst Regionale Intelligence Organisatie Rotterdam, waar hij teamchef was.

In de huidige gedigitaliseerde samenleving speelt het internet een centrale rol in communicatie en informatie-uitwisseling. Sociale media zijn inmiddels belangrijke platforms voor het uiten van maatschappelijke onvrede, bedreigingen en oproepen tot actie. Daarnaast draagt het internet in toenemende mate bij aan openbareordeverstoringen, zoals bij Project X Haren, de avondklokrellen, boerenprotesten en agressie tegen ambtsdragers. Voor de politie ligt de complexe uitdaging om met behulp van Open Source Intelligence (OSINT) snel en accuraat potentiële veiligheidsrisico's te identificeren om de openbare orde en veiligheid te waarborgen.

Het is essentieel om tijdig inzicht te krijgen in waar en wanneer grootschalige (gewelddadige) ongeregelde heden kunnen plaatsvinden.

Het handmatig opsporen en analyseren van digitale dreigingsinformatie wordt steeds arbeidsintensiever door twee hoofdoorzaken: de exponentiële toename van berichten en de overvloed aan ongestructureerde, vaak onbetrouwbare gegevens (Vigilant, 2023). Hierdoor wordt het steeds moeilijker om snel en efficiënt relevante dreigingen op te sporen. Het is echter cruciaal dat berichten nauwkeurig en snel worden geanalyseerd, omdat verkeerde inschattingen kunnen leiden tot gemiste kansen om dreigingen te voorkomen, met ernstige gevolgen voor de openbare veiligheid. De groeiende hoeveelheid complexe openbare data laat zien dat er dringend technologie nodig is om dit sneller te verwerken.

In navolging van de strategische agenda 2021-2025 van de politie, die inzet op meer digitale innovatie, heeft TNO de toegevoegde waarde van AI voor OSINT-specialisten onderzocht. De vraag is of AI de OSINT-specialisten op termijn zou kunnen ondersteunen bij hun arbeidsintensieve taak en welke aandachtspunten daarbij van belang zijn.

OSINT-ondersteuningstool met AI

Om de signalen van door internet aangewakkerde openbareordeverstoringen efficiënter te kunnen identificeren en interpreteren, heeft TNO een prototype van een ondersteuningstool ontwikkeld. Deze tool is ontworpen om OSINT-specialisten bij Intelligence Organisaties van regionale en landelijke eenheden te ondersteunen door automatisch zowel tekstuele als visuele berichten te analyseren op onderwerp en relevantie voor een bepaalde

locatie. Het systeem maakt gebruik van geavanceerde AI-technologieën voor deze taken. Voor de analyse van tekst gebruikt de ondersteuningstool BERT (Devlin 2018), een geavanceerd open-source taalmodel (Large Language Model). Voor de tool is BERT verder verfijnd om korte berichten te categoriseren op onderwerp en locatie.

Bij de analyse van de afbeeldingen wordt het open-source AI-model CLIP (Radford et al. 2021) ingezet. In de tool wordt CLIP ingezet om te herkennen hoeveel overeenkomst er bestaat tussen een relevant woord, bijvoorbeeld 'vuurwerk' of 'Rotterdam' en een afbeelding. De nieuw ontwikkelde ondersteuningstool presenteert de resultaten van beide modellen op een overzichtelijke manier. In Figuur 1 is het beginscherm van de ondersteuningstool met AI-ondersteuning te zien. Hier krijgt de OSINT-specialist voor binnenkomende berichten met behulp van AI-modellen direct een eerste inschatting van de relevantie voor de eenheid en het onderwerp te zien. De tabel kan naar wens worden gesorteerd op onderwerp en relevantie en helpt bij het snel identificeren van belangrijke meldingen. De OSINT-specialist kan vervolgens de inhoud van een bericht evalueren (zie Figuur 2), de relevantie voor de eenheid bevestigen, het toegewezen onderwerp controleren en bepalen of er opvolging nodig is. Deze aanpak poogt het monitoren van berichten te ondersteunen op een gestructureerde manier.

De integratie van geavanceerde AI-technologieën zoals BERT en CLIP in een ondersteuningstool met een intuïtieve interface biedt potentieel om de analyse van ordeverstoringen aanzienlijk te verbeteren. Om te onderzoeken of dit daadwerkelijk zo is, hebben we een experiment uitgevoerd met OSINT-specialisten, waarbij we de bruikbaarheid en de impact van deze technologieën op hun werkzaamheid hebben geëvalueerd.

Experiment met OSINT-specialisten

Het doel van het experiment was om de prestaties van de AI-ondersteuning te evalueren. Hiervoor is een vergelijking gemaakt tussen de tool met AI-ondersteuning, waarbij relevantie en onderwerp automatisch worden ingevuld door de geschatte waarden uit de AI-modellen (BERT en CLIP), en een versie zonder AI-ondersteuning waarin deze waarden niet vooraf ingevuld zijn. In het experiment werden drie

Meerwaarde van AI voor 'open source' intelligence-specialisten bij de politie

OSINT Dashboard met AI-ondersteuning

Overzicht berichten

Status	Bericht ID	Relevantie ↑	Onderwerp	Opvolging
nog niet gecontroleerd	1	Ja	Vuurwerk	nog onbekend
nog niet gecontroleerd	3	Ja	Menigte	nog onbekend
nog niet gecontroleerd	4	Ja	Vuurwerk	nog onbekend
nog niet gecontroleerd	2	Nee	Vuurwerk	nog onbekend

Figuur 1. Beginscherm ondersteuningstool met AI: onderwerp en relevantie voor eenheid Rotterdam zijn ingevuld door AI. Relevante berichten worden eerst getoond. Bij klikken op een bericht worden de details geopend (zie Figuur 2).

Bericht: 3

Inhoud

We zijn druk bezig met verzamelen voor de demonstratie op de Coolingsingel, dus kom allemaal!

Acties

Is dit bericht relevant voor de eenheid Rotterdam?

Ja

Wat is het onderwerp?

Menigte

Opvolging nodig?

Selecteer een optie

Opslaan

Verberg modeluitkomsten Artificial Intelligence

Onderwerp (Tekstherkenning):	Locatie (Tekstherkenning):
Menigte	Rotterdam
Zekerheid: 0.99	Zekerheid: 0.97
Onderwerp (Beeldherkenning):	Locatie (Beeldherkenning):
Menigte	Rotterdam
Zekerheid: 0.99	Zekerheid: 0.67

Figuur 2. Voorbeeldbericht waarbij de relevantie voor Rotterdam en het onderwerp zijn ingevuld door AI. De OSINT-specialist controleert de waarden en kan ook de betrouwbaarheid van de uitkomsten uit de modellen bekijken, waarbij waarden dichterbij 1 op hogere zekerheid duiden.

Een AI-tool kan waardevol zijn voor de intelligence-organisatie van de politie

aspecten onderzocht op basis van de ISO-standaarden voor 'usability' (ISO, 2018): effectiviteit (hoe goed berichten gecategoriseerd worden), efficiëntie (hoe snel dit gebeurt) en gebruikerstevredenheid (hoe de tool door gebruikers wordt ervaren). Daarnaast werd verkend welke mogelijkheden de OSINT-specialisten zien voor toekomstig gebruik van dergelijke AI-tools in hun werkproces.

Voor het experiment is een vereenvoudigde onderzoeksversie van de ondersteuningstool gemaakt met een beperkt aantal categorisatieonderwerpen (vuurwerk, menigte of anders). Voor relevantie werd alleen gekeken naar locatie Rotterdam. De directe resultaten uit de AI-modellen werden gebruikt, waardoor ook enkele berichten op locatie of op onderwerp niet correct gecategoriseerd werden. Dit weerspiegelt hoe AI in de praktijk ook tot foutieve categorisaties kan leiden.

Uitvoering van het experiment

Het experiment werd gehouden op 30 oktober 2023 bij de politie in Rotterdam, waaraan

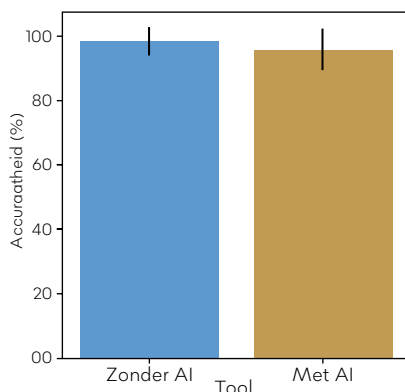
vijftien OSINT-specialisten van de DRIO-eenheid deelnamen. Elke specialist categoriseerde zestien berichten op een eigen laptop, eerst met de tool zonder AI-ondersteuning en daarna met AI of andersom. Om leereffecten te voorkomen werd de groep in tweeën gesplitst: de ene helft begon zonder AI en schakelde daarna over naar AI-ondersteuning, terwijl de andere helft in omgekeerde volgorde werkte. Het experiment duurde ongeveer een uur.

Metingen en evaluatie

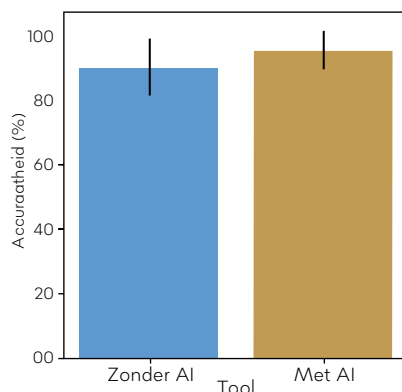
Om effectiviteit en efficiëntie te meten registreerden we voor elk bericht welke categorieën werden geselecteerd en hoeveel tijd aan de categorisatie werd besteed. Om inzicht te krijgen in de gebruikerservaring werden vragenlijsten afgenomen, waaronder een aangepaste versie van de veelgebruikte System Usability Scale (Brooke, 1996). Daarnaast vond een gezamenlijke nabespreking plaats waarin de deelnemers hun ervaringen en meningen over AI-ondersteuning bespraken. Deze aanpak evalueerde zowel de prestaties als de acceptatie en bruikbaarheid van de tool bij eindgebruikers.

Resultaten

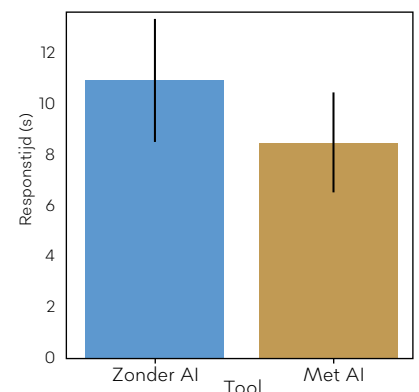
In dit onderzoek is de ondersteuningstool met en zonder AI-ondersteuning op drie aspecten geëvalueerd: effectiviteit, efficiëntie en gebruiksvriendelijkheid. Deze factoren zijn essentieel om te begrijpen hoe de tool presteert in een realistische werkomgeving en hoe deze door de gebruikers wordt ervaren. Elk van deze dimensies biedt inzicht in de praktische toepasbaarheid van de ondersteuningstool en de invloed van AI-ondersteuning op de werkprocessen van OSINT-specialisten.

Figuur 3. Effectiviteit bij het inschatten van relevantie

Figuur 4. Effectiviteit bij het inschatten van onderwerp

Figuur 5. Efficiëntie zonder en met AI-tool

Effectiviteit

De effectiviteit is bekeken bij het inschatten van de relevantie voor eenheid Rotterdam en bij het inschatten van het onderwerp (Figuren 3 en 4).

Relevantie voor de eenheid: uit het onderzoek blijkt dat er weinig verschil is tussen het gebruik met AI-ondersteuning en zonder AI-ondersteuning om te bepalen of informatie relevant is voor de eenheid Rotterdam. Met AI werd gemiddeld 96% van de berichten goed gecategoriseerd, terwijl dit zonder AI 98% was. Dit kleine verschil laat zien dat beide methoden effectief zijn.

Inschatten van het onderwerp: deelnemers die de AI-ondersteuning gebruikten om het juiste onderwerp te bepalen, categoriseerden de berichten significant accurater dan zonder ondersteuning. Met AI-ondersteuning was de accuraatheid gemiddeld 94%, tegenover 89% zonder AI. Dit verschil toont aan dat de AI-tool de specialisten helpt om onderwerpen beter te categoriseren.

Efficiëntie

De efficiëntie van de tool werd geëvalueerd door te analyseren hoe snel berichten werden gecategoriseerd. Uit het onderzoek blijkt dat mensen significant sneller waren in het duiden van de berichten wanneer ze hiervoor een tool met AI-aanbevelingen gebruikten. Gemiddeld hadden ze met AI 8,5 seconden nodig per bericht, vergeleken met 10,9 seconden zonder AI. Dankzij de hulp van AI konden deelnemers hun taken dus sneller uitvoeren (Figuur 5).

Gebruiksvriendelijkheid

Met betrekking tot de gebruiksvriendelijkheid van de ondersteuningstool scoorde de ondersteuningstool hoog op gebruiksgemak met een gemiddelde score van 6,0 op een schaal van 1 tot 7. De analyse toonde aan dat er geen significant verschil was in de gemiddelde gebruiksvriendelijkheid tussen de condities met en zonder AI-ondersteuning. Dit wijst erop dat de toevoeging van AI-aanbevelingen geen merkbare impact had op hoe gebruiksvriendelijk de gebruikers de ondersteuningstool vonden (Figuur 6).

Ervaring met de AI-ondersteuning

De OSINT-specialisten waardeerden de toegevoegde waarde van AI bij locatie- en onderwerpherkenning, wat helpt bij het prioriteren

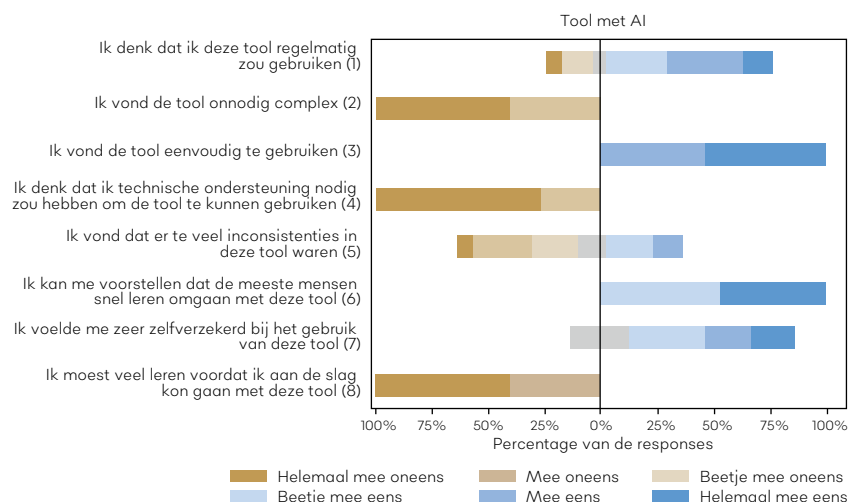

Het internet speelt een centrale rol in communicatie en informatie-uitwisseling

van berichten en het sneller doorsturen naar relevante afdelingen. Vooral bij een groot aantal berichten wordt tijdswinst verwacht. Ze benadrukten dat snellere en betere Intelligence leidt tot effectievere interventies, wat cruciaal is voor het voorkomen van incidenten of het snel reageren op dreigingen.

De tool was ontworpen om de OSINT-specialist te ondersteunen in de categorisatie en de verantwoordelijkheid bij de specialist te laten om dit te controleren en te bepalen of opvolging nodig is. De specialisten waren van mening dat er inderdaad altijd een mens betrokken moet zijn in dit proces. Daarnaast gaven ze aan graag de betrouwbaarheid van de AI-categorisaties te willen inzien. Zoals in Figuur 1 is te zien, was er wel een mogelijkheid om de onderbouwing van de AI-ondersteuning te bekijken, maar om de reactietijden goed te kunnen vergelijken met de conditie zonder AI is dit niet gedaan in dit experiment. In

Vigilant (2023) is een door de EU gefinancierd en lopend meerjarig project dat een oplossing ontwikkelt rond een toolbox voor detectie van en interventies tegen desinformatie met meer dan dertig geavanceerde tools waarmee politiediensten desinformatie en andere vormen van schadelijke online content kunnen bestrijden. Zie <https://www.vigilantproject.eu/about>

Figuur 6. Gebruiksgemak van de ondersteuningstool

de praktijk kan het raadplegen van deze informatie dus wel leiden tot langere reactietijden, en dit zal vooral het geval zijn wanneer eindgebruikers twifelen over de AI-resultaten (inzicht in onzekerheid van AI) of beter willen begrijpen hoe iets tot stand is gekomen (uitlegbaarheid van AI).

Meerwaarde van AI voor OSINT

Het experiment toonde aan dat een AI-tool waardevol kan zijn voor de intelligenceorganisatie van de politie. De AI-categorisatie was net zo effectief als zonder AI, maar efficiënter. Het verschil van meer dan twee seconden per bericht kan bij de honderden of zelfs duizenden berichten uit de praktijk een significante tijdsinstorting opleveren om potentiële dreigingen sneller te identificeren en aan te pakken. De tool werd goed ontvangen vanwege de gebruiksvriendelijkheid en verbeterde herkenning van locaties en onderwerpen. Zo zou de AI bijvoorbeeld een locatie kunnen identificeren die voor een specialist onbekend is.

Aanbevelingen

Het experiment was een eerste stap in het onderzoek naar het gebruik van AI voor OSINT-analisten, uitgevoerd met een vereenvoudigde AI-tool in een gecontroleerde setting met een beperkt aantal deelnemers. Deze beperkingen moeten worden meegewogen bij de interpretatie van de resultaten en verdere studies zijn nodig om de effectiviteit van AI in complexere situaties te onderzoeken en verschillende aspecten van de technologie verder te verkennen.

Betrouwbaarheid

Hoewel AI niet altijd locaties en onderwerpen correct zal classificeren, is vervolgonderzoek naar de minimale prestatiegrens waarbij AI nog steeds waardevol is, essentieel. Een bijbehorende strategische vraag voor de politie is op welke data de AI-modellen getraind kunnen worden zodat de tool betrouwbare resultaten geeft voor realistisch use cases.

Tijdens het experiment gaven sommige specialisten aan behoefte te hebben aan meer inzicht in de betrouwbaarheid en uitlegbaarheid van

de AI. Dit zijn belangrijke en risicovolle aspecten die in de technologie en tool meer aandacht kunnen krijgen. Het is belangrijk om nader onderzoek te doen naar effectieve manieren om gebruikers tijdens het werken met de tool te informeren over de beperkingen van AI, om zo de betrouwbaarheid en effectiviteit in het politiewerk te maximaliseren. Daarnaast is het cruciaal om medewerkers op te leiden in het gebruik van AI (Landman, 2024).

Extra informatiebehoefte

Voor toekomstige ontwikkelingen wordt aanbevolen om naast locatie- en onderwerpherkenning ook tijdsherkenning te integreren in de tool omdat het van belang is onderscheid te maken tussen incidenten uit het verleden, heden en toekomst. Incidenten uit het verleden kunnen strafbare feiten bevatten die relevant zijn voor de opsporing, uit het heden informatie voor het operationeel centrum in de meldkamer of een wijkagent die direct kunnen handelen, en voor dreigingen in de toekomst kan passende politie-inzet beter gepland worden.

Ethische en juridische kaders

Voor toekomstig gebruik moet de tool met de nodige waarborgen worden omgeven, waarbij ethische en juridische waarden worden gerespecteerd. Onafhankelijke toetsing is essentieel voor transparantie en verantwoording. Het onderscheid tussen bestuurlijke en strafrechtelijke handhaving is van belang omdat het gebruik van online gegevens verschillende kaders kent. Al deze waarborgen moeten al vanaf het ontwerp worden meegenomen en goed worden afgewogen met input van diverse disciplines, zoals juristen, technici, ethici, eindgebruikers en andere belanghebbenden (Schuilenburg, 2024).

In de steeds verder digitaliserende samenleving lijkt AI onmisbaar geworden voor de politie bij het analyseren van Open Source Intelligence (OSINT). De enorme hoeveelheid informatie, inclusief desinformatie, vereist technologie om relevante dreigingen efficiënt en effectief te identificeren en de veiligheid te waarborgen, waarbij de mens centraal blijft staan in de besluitvorming. •

Literatuur

- Brooke, J. (1996). Sus: a 'quick and dirty' usability. *Usability evaluation in industry*, 189(3).
- Devlin, J. (2018). Bert: Pre-training of deep bidirectional transformers for language understanding. arXiv preprint arXiv:1810.04805.
- ISO (2018). ISO 9241-11:2018(en) Ergonomics of human-system interaction. In Part 11: Usability: Definitions and concepts.
- Landman, W. (2024). Samenwerken met politiemachines. Politievakmanschap in het tijdperk van artificiële intelligentie. *Justitiële verkenningen – Artificiële intelligentie, justitie en veiligheid*, jaargang 50, april 2024, WODC.
- Nationale Politie, directie Strategie en Innovatie (2021). Strategische agenda politie 2021-2025. Veiligheid, vertrouwen & verbinding. politie.nl.
- Radford, A., Kim, J.W., Hallacy, C., Ramesh, A., Goh, G., Agarwal, S., Sastry, G., Askell, A., Mishkin, P., Clark, J., Krueger, G., & Sutskever, I. (2021, July). Learning transferable visual models from natural language supervision. In International conference on machine learning (pp. 8748-8763). PMLR.
- Schuilenburg, M. (2024). *Making Surveillance Public. Why You Should Be More Woke About AI and Algorithms*. Meppel: Boom.

Ard van der Steur

*Voorzitter Nederlandse
Veiligheidsbranche*

Trends in veiligheidsvraagstukken

De eerste trend is de groeiende aandacht voor veiligheid. Veiligheid vormt een onderdeel van de basisbehoeften van de piramide van Maslow, de voor velen herkenbare ordening van behoeften. In welvarend Nederland hebben weinig personen nog urgente vraagstukken rond basisbehoeften als eten en kleding. Uitzondering: veiligheid. Het denken over veiligheid heeft een enorme impuls gekregen na de aanslagen van 2001 in New York. Ik voorspel dat veiligheid een zeer belangrijk maatschappelijk thema blijft.

De tweede trend is het toegenomen beroep op publieke organisaties als de politie, maar ook op beveiligingsbedrijven. De verwachtingen groeien en risico's worden nauwelijks nog geaccepteerd.

De (particuliere) beveiligingssector is als gevolg daarvan sterk gegroeid in de afgelopen decennia: burgers en bedrijven hebben geld over voor de bewaking van hun veiligheid. Rond de politie en de Koninklijke Marechaussee ligt dat anders. De groei van hun middelen kan de groei van de verwachtingen niet bijhouden.

Als voorzitter van de Nederlandse Veiligheidsbranche kan ik een deel van de oplossing bieden. Publieke veiligheidsdiensten kunnen doelmatiger én doeltreffender werken door de voorsprong te gebruiken die particuliere beveiligingsbedrijven op sommige gebieden hebben. Denk aan het gebruik van moderne technologie. Twee voorbeelden.

In Den Haag zie ik geregeld bij ambassades 'paddenstoelen', bewakingshokjes. Beveiligingsbedrijven doen hetzelfde werk met camera's geholpen door kunst-

matige intelligentie. Zien die systemen iets bijzonders, dan gaat er een piep, beoordeelt een goed opgeleide beveiligers en gaat indien nodig het alarm bij de politie af.

Sommige beveiligingsbedrijven hebben meldkamers. De laatste die ik bezocht, hield met twintig man veertigduizend camera's in de gaten en verwerkte met slimme systemen dagelijks honderduizenden meldingen. Die meldingen werden gefilterd en van de juiste vervolgactie voorzien – soms inschakeling van de politie. Zulke systemen kunnen ook helpen om een vluchtauto te vinden, om maar iets te noemen.

De voorbeelden geven aan wat de rol van particuliere beveiligingsbedrijven in de samenwerking met de politie zou kunnen zijn: aanvulling. Extra ogen en extra oren voor de officiële instanties. Niet meer dan dat: aanvulling. Het uitgangspunt voor publiek-private samenwerking moet zijn: altijd onder verantwoordelijkheid en gezag van de politie. De politie bepaalt – ongeacht de vorm van de samenwerking. Dat betekent ook dat het geweldsmonopolie hoe dan ook bij de overheid blijft.

Ten slotte. In de politiek wordt geregeld bezwaar gemaakt tegen inzet van de particuliere sector bij veiligheidsvraagstukken. Publieke veiligheid is in die redenering exclusief voor de overheid. De praktijk leert echter dat particuliere beveiligingsbedrijven al lang een geaccepteerde rol spelen in de publieke veiligheid en dat de politie het niet alleen kan bij vliegvelden, gemeentehuizen en in het openbaar vervoer. •

De politie aanvullen?

Ja,
noodzaak!

De politie is een organisatie van ‘er altijd zijn’ en ‘alles aanpakken’

In ‘Stevig Staan’ (p. 4) staat: ‘Ik gun ons dat we minder afspreken en meer nakomen. Ik gun ons dat we minder beleid maken, dat meer richting geeft. We moeten (strategische) keuzes durven maken.’ In welke fase bevindt zich dat ‘Stevig Staan’ nu?

Janny: “In ‘Stevig Staan’ verwoordde ik mijn persoonlijke visie voor ik aantrad als korpschef. Het was het resultaat van gesprekken die ik voerde over de politie met mensen binnen en buiten de organisatie. En het is een startschot geweest om, eerst met de korpsleiding en later met de politiechefs en het strategische netwerk, te spreken over wat ons als politie nu eigenlijk allemaal te doen staat. Op basis daarvan zijn we aan de slag gegaan met het formuleren van een strategische agenda voor de politie, getiteld ‘Stevig staan in deze tijd’. Deze zal lopen van 2025 tot 2030. Dat betekent dat we, wanneer we keuzes moeten maken over wat we wél of juist niet gaan doen, die zaken aanpakken die bijdragen aan de executie van ‘Stevig staan in deze tijd’. Dat is geen gemakkelijke opgave. Want onze organisatie is er een van ‘er altijd zijn’ en ‘alles aanpakken’. We stappen niet naar achteren. Maar het besef dat we als politie niet alles kunnen, dat is er ook. Het is noodzakelijk dat we keuzes maken. De strategische agenda helpt om die keuzes, in samenspel met andere partijen, bewust, weloverwogen en expliciet te maken. Het helpt ons kijken voorbij de waan van de dag.”

Monique: “Ik ben het eens met Janny. Als je geen visie hebt en niet weet waar je naartoe werkt of vanwaar je vertrekt, dan doe je

eigenlijk alles op ad-hoc-basis. Daar kun je al je tijd mee vullen, maar de grote vraag is dan wel of je aan de goede dingen werkt. Toen ik zo’n drie jaar geleden startte, zijn we begonnen met een visie op de politiefunctie. Dat heeft geleid tot het whitepaper ‘Versterking van de politiefunctie’, dat we nu vertalen in een ontwikkelagenda. Die ontwikkelagenda raakt ook het vraagstuk ‘Waar is de politie nu wel van en waarvan niet?’ waar Janny aan refereert. Ook mijn beeld is dat de politie vanuit de beste intenties makkelijk naar voren stapt. Dus het draait niet alleen om stoppen met bepaalde zaken maar ook om bewuster ja of nee zeggen bij nieuwe taken.”

Hoe heeft het samenspel tussen het opstellen van beide agenda’s bijgedragen aan hun totstandkoming?

Monique: “Ik denk dat we elkaar in het opstellen van onze agenda’s al steeds beter weten te vinden. Voor een deel hebben we onze eigen verantwoordelijkheden. Janny heeft de verantwoordelijkheid om een eigen koers binnen de politie neer te zetten. Wij zijn ervoor om de politie de randvoorwaarden te geven om haar taak op een goede, veilige, gezonde manier uit te kunnen voeren. De afspraak is dat wij elkaar ook bewust gaan vinden in het naleven van onze agenda’s. Dat betekent dat we samenwerken, elk vanuit onze eigen verantwoordelijkheden, om de door ons beoogde ontwikkelingen in gang te zetten. Daarin is het aan DGP&V om zich te richten op de (door)ontwikkeling van beleidskaders. Het is vervolgens aan de politie om deze beleidskaders in samenspel met de

gezeggen en alle andere partijen die een bijdrage kunnen leveren aan de maatschappelijke uitdagingen te operationaliseren.”

Janny: “We zien de noodzaak om elkaar hier bewust op te zoeken, want daardoor versterken we elkaar. Dus dat blijven we doen. Een mooi voorbeeld van hoe dat gaat is onze samenwerking rond het vraagstuk ‘Hoe gaan we als overheid om met personen met onbegrepen gedrag?’. Het is daarbij aan DGP&V om te bewerkstelligen dat er beweging komt in dat departementale speelveld en de integrale discussie tussen J&V, BZK, VWS en SZW aan te zwengelen. Dáár moet ervoor worden gezorgd dat er een samenhangend beleid tot stand komt dat de verschillende partijen maximaal in staat stelt om de uitdaging gezamenlijk op te pakken. DGP&V mag dan verwachten dat er vanuit de politie iemand op het niveau van de politiechef aan tafel kan schuiven. Maar als het gaat om de uitvoering – en de manier

waarop we dat gaan doen – is het aan de politie. Wij zijn bijvoorbeeld overeengekomen dat de politie zich gaat richten op de vraag hoe we de triage van dit soort meldingen anders kunnen doen. Op die manier versterken wij elkaar en zo zie ik dat in de toekomst voor me op veel meer thema’s. Het gesprek over boa’s en handhaving moeten we bijvoorbeeld ook met elkaar gaan voeren. Daar hebben we jaren geleden met elkaar een visie op ontwikkeld. En nu is het zaak om te bezien, in dit tijdsgewricht en met de vraagstukken die nu voorliggen, hoe wij ons daar in gezamenlijkheid toe verhouden.”

Monique: “Dat is inderdaad een mooi voorbeeld van een thema waar we samen vanuit de politiefunctie in optrekken. Boa’s hebben sinds coronatijd veel opgepakt aan handhavende taken. Nu is er een frame ontstaan waarin de politie

Janny Knol is sinds maart 2024 korpschef van de Politie. Ze vervulde diverse functies binnen de politie, op vele plekken in het land. Eerder was ze docent aan de Politieacademie.

Monique Commelin is plaatsvervangend directeur-generaal binnen het Directoraat-Generaal Politie en Veiligheidsregio’s binnen het Ministerie van Justitie en Veiligheid.

Redactieleden **Maud van Bavel** en **Sara Stronks** spraken met hen over de politiefunctie, over uitdagingen op het terrein van veiligheid en wat dat betekent voor de toekomst.

Bewuster ja of nee zeggen bij **nieuwe taken**

te weinig capaciteit heeft en de boa's daar moeten instappen. Maar door boa's meer bewapening en meer geweldsbevoegdheden te geven raken zij meer verwijderd van dat leefbaarheidsdomein waar ze eigenlijk van waren, en raken dichterbij aan het politiedomein van de handhaving en openbare orde. De vraag is: willen we dat? Dat vereist echt een diepgaande, bredere beschouwing. Het is aan ons om daarin regie te pakken en dat gesprek te voeren. Niet alleen met de politie maar ook met de burgemeesters en met het OM."

In zowel Versterking van de Politiefunctie, Stevig Staan als De betekenis van de Politie in de Samenleving wordt het belang van maatschappelijke verankering van de politieorganisatie benadrukt. Maar ondertussen komen er ook landelijke taken zoals Bewaken & Beveiligen bij. Is die lokale verankering dan niet snel het kind van de rekening?

Janny: "Onze lokale verankering blijft onverminderd relevant. Maar we moeten wel expliciet en bewust in gesprek gaan over wat dat in deze tijd vraagt van de politie. Nu vullen we eerst de noodhulp en wat er overblijft is voor de lokale verbinding en wijkzorg. Maar op die manier is het niet langer haalbaar. Verbinding doe je niet meer alleen via de wijkagent die fysiek aanwezig is in de buurt maar dat vraagt meer. Het veiligheidsvraagstuk is complexer geworden. Enerzijds komt dit door de digitalisering – en de noodzaak om ook online verbinding te maken – maar ook doordat ondermijning een prominentere plek heeft ingenomen. Die realiteit vraagt een andere, bredere oriëntatie op lokale verankering. Dat kan door vanuit de politiefunctie te kijken

naar de politietaken en daarover in gesprek te gaan. Niet alleen met DGP&V maar ook met het lokale gezag.

Als wij allemaal vaststellen dat wijkzorg echt heel belangrijk is, dan hoop ik ook dat dat bij ons allemaal leidt tot flexibilisering en een bredere oriëntatie op onze formatie. Want criminaliteit is niet meer alleen lokaal: bijna alle vormen van criminaliteit hebben een grenzeloze digitale component. Dat is niet eenvoudig en voer voor discussie. Maar daar waar we kansen zien vind ik dat we, vanuit onze taak geredeneerd, moeten kijken wat dat vraagt. Dat kan bijvoorbeeld betekenen dat we besluiten dat de inzet van een aantal lokale specialisten die ook bovenlokaal werken, beter is dan dat je dat alleen maar vastzet in de mensen die je lokaal hebt. Het is daarin echt noodzaak dat de verschillende partijen in het politiestelsel samen blijven optrekken, want alleen dan kunnen we tot concreet beleid en breed gedragen afspraken komen."

Vraagt dat om andere (politie)professionals?

Janny: "Ook daarover moeten we kritisch en bewust in gesprek en vervolgens duidelijker aangeven wat wij van onze mensen vragen. Beschermen, begrenzen en bekrachtigen gaat in deze tijd ook over digitale vaardigheden en dat je bereid moet zijn om ook online aanwezig te zijn. Maar het betekent ook dat je er als politie voor iedereen bent. Dat relationele vakmanschap dat nodig is, dat is echt niet weg. Sterker nog, in dit tijdsgewricht is het relevanter dan ooit. In 'Stevig Staan' wordt het belang van de rechtstaat en wat democratie betekent onderschreven. Want beschermen gaat erover dat wij als politie de zwakken beschermen en daar ook voor staan. Daarom kan het woord 'neutraal' soms zo misleidend zijn, want wij zijn als politie in die zin niet neutraal: wij hebben de democratische rechtstaat te beschermen. En dat vertellen aan onze mensen op de eerste dag dat ze instromen in

Monique Commelin

de opleiding, en hen daar iedere keer ook weer op wijzen en met hen spreken over wat dat betekent, dat mag een meer prominente plek in de opleiding krijgen. Dat grote plaatje moet iedereen zien.”

Over de rechtsstaat gesproken: we leven in een tumultueuze politieke werkelijkheid. Ook zie je dat rechtsstatelijkheid vaker ter discussie wordt gesteld. Wat betekent dat voor jullie, en voor de politiefunctie?

Monique: “Laat ik vooropstellen dat ook in het huidige regeringsakkoord staat dat die rechtsstatelijkheid niet in twijfel getrokken wordt. Op papier staat het allemaal. Maar we zullen er in de praktijk alert op moeten blijven. Ik denk dat wij er allebei zo in zitten dat de politie er voor iedereen moet zijn. Maar ze vangt tegelijkertijd de klappen op in de samenleving. We zien dat stevige uitspraken in de landelijke politiek polariserend kunnen werken terwijl het in het belang van een veilige samenleving is dat we nuanceren, contact zoeken, met elkaar in gesprek gaan en blijven. En dat er verschillende perspectieven mogen zijn.”

Maar kan je als politie wel bruggenbouwer én een neutrale partij zijn, als hoeder van de rechtsstaat?

Janny: “Daar sta ik ook voor. En tegelijkertijd lijkt het in deze tijd lastiger dan ooit. Als een nieuwsgierig gesprek of gewoon contact niet meer lukt, ontstaat er onbegrip en onrust. De politie kan dat probleem niet oplossen, maar onze inzet is ook niet de oplossing van dat probleem. Als het gaat om politievakmanschap, dan wil ik de nadruk leggen op verdraagzaamheid. De kunst voor ons is om niet die uiterste polen te versterken, en om verdraagzaam te zijn en dat ook te bevorderen bij anderen. Het gaat erom nieuwsgierig te zijn en met elkaar in gesprek te gaan. En ik denk ook echt dat het aan ons is en blijft om

Noodzaak dat de verschillende partijen in het politiebestedel samen blijven optrekken

voortdurend goed na te denken over ‘waar zijn wij van als politie?’”

Als onderzoekers willen we tot slot naar de rol en positie van onderzoek en kennis bij deze ontwikkelopgaven omtrent de politiefunctie vragen. Wat is jullie visie daarop?

Janny: “Ik heb met de lectoren van de Politieacademie gesproken. In de strategische agenda staan zeven lange lijnen waar we ontwikkeling op willen. Aan iedere lijn wil ik lectoren verbinden. En dat doen we omdat ik wil dat onderzoek gaat participeren in de ontwikkeling. Niet omdat de lectoren nu geen goede dingen doen, maar omdat het nu nog veel los van elkaar beweegt. Je kan elkaar daarin versterken, en om die reden ga ik met de lectoren afspraken maken over hoe dat er dan moet uitzien. En dat is niet *alleen* met de lectoren van de academie, maar die krijgen wel een prominente plek.”

Monique: “De politie is echt een welkom onderwerp van onderzoek en dat zien we in de grote hoeveelheid onderzoeken naar politie(werk). Dus een beetje focus en keuzes zou niet verkeerd zijn. Verder vind ik dat we veel meer met onderzoek zouden kunnen doen dan we nu doen en dat we vaker de vraag mogen stellen welke inzichten onderzoek oplevert en wat dat betekent. De doorwerking kan echt nog beter.” •

Over de auteurs

Dr. Maud van Bavel is onderzoeker bij Politie Nederland.

Dr. Sara Stronks is wetenschappelijk onderzoeker bij de Politieacademie.

Janny Knol

Manifest lokaal gezag

“DE POLITIETAAK LOKAAL ONDER DRUK;
TIJD VOOR EEN GOED GESPREK
EN ZUIVERE AFSPRAKEN”

Arbeidsmarktkrapte, uitstroom van personeel, het moeilijker vullen van roosters en realiseren van verbonden politiezorg in de wijken, krapte in de opsporing en bij bewaken en beveiligen, toenemende politieke sturing en incidentgestuurde politiezorg¹: burgemeesters zien dat de politie steeds meer onder druk staat. Dat vraagt om fundamenteel kiezen van richting.

Burgemeesters signaleren dat, hoewel zij verantwoordelijk zijn voor een groot deel van wat de politie doet, zij hier feitelijk steeds minder zeggenschap over hebben. Dat gaat ten koste van de lokale politietoekening. Daarom luiden zij de noodklok over de (samen)werking binnen het politiebesteding.

In juni boden de regioburgemeesters, mede namens de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en het Nederlands Genootschap van Burgemeesters, een manifest aan de minister aan. In het Manifest lokaal gezag pleiten zij voor rolzuiverheid en herstel van de landelijk-lokale verbinding om het bestel weer goed te laten functioneren. In dit artikel leest u de ervaringen en opinie van het lokaal bestuur over de (samen)werking binnen het politiebesteding.

De politie heeft te maken met steeds complexere vraagstukken. Ontwikkelingen op lokaal, regionaal, nationaal, internationaal

en digitaal gebied raken sterker verweven. Wijken en buurten ondervinden de effecten van internationale conflicten, internationale drugshandel en digitale criminaliteit. Spanningen op straat, demonstraties, maar ook de plaatsing van explosieven bij woningen en bedrijven zijn het gevolg. Deze vormen van andersoortige criminaliteit komen bovenop de bekende, veel voorkomende criminaliteit en overlast in wijken en buurten en vragen vaak ook complexere en langdurigere politiezorg. Tegelijkertijd neemt polarisatie in onze maatschappij toe².

Noodklok

Hoe gaat de politie zich verhouden tot deze ontwikkelingen en hoe behoudt zij haar lokale verankering? In dit complexe geheel is het essentieel dat de verschillende partijen in het bestel gezamenlijk optrekken; rolvast en ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheid.

Over de auteurs

Esther de Mol en Roelant Schenk zijn beiden werkzaam voor het bureau regioburgemeesters. Zij spraken voor dit artikel met meerdere burgemeesters, wetenschappers en adviseurs.

Burgemeesters ervaren dagelijks dat de invulling van hun gezag onder druk staat

Gezagen (OM en burgemeesters voor het grootste gedeelte, maar ook minister en staatssecretaris op specifieke onderdelen), korpsmanagement en de minister als bestelverantwoordelijke moeten elkaar feilloos weten te vinden. En precies daar wringt de schoen. “Keuzes in het beheer – dat wat de politie kan – worden gemaakt zonder betrokkenheid van de gezagen en werken vervolgens direct door op de keuzeruimte die wij lokaal nog hebben”, zegt Hubert Bruls, voorzitter van de regioburgemeesters. Burgemeesters luiden daarom de noodklok over de samenwerking binnen het bestel. Zij ervaren dagelijks dat de invulling van hun gezag – het sturen op de inzet van politie – onder druk staat. Daar waar het adagium is dat het beheer van de politie het gezag volgt, zien zij het omgekeerde gebeuren. En dan worden keuzes in de bedrijfsvoering bepalend voor wat de politie kan, in plaats van ondersteunend aan de lokaal bepaalde benodigde politie-inzet.

Terug naar de kern

Het huidige politiebestedel met een Nationale Politie staat niet ter discussie. Het zijn de samenwerkingsafspraken die ten grondslag liggen aan dit bestel waar het aan schort. De regioburgemeesters roepen de minister, korpschef en het OM op tot een zuivere invulling van wettelijke rollen, verantwoordelijkheden en gemaakte afspraken over aansturing van de politie. Zij doen dit om gezamenlijk vorm en inhoud te blijven geven aan een lokaal verankerde, professionele en zichtbare politie. Dat is immers de basis voor een veilige en leefbare maatschappij. “Het is onze stellige overtuiging dat we lokaal, regionaal en nationaal weer beter aan elkaar moeten verbinden in ons politiebestedel. Alleen als we het gezag en het beheer weer dicht bij elkaar weten te brengen, krijgen we de politieorganisatie toegerust op de grote uitdagingen die haar te wachten staan”, geeft burgemeester Spies (voorzitter commissie Bestuur en Veiligheid

VNG en voorzitter NGB) aan. Het manifest is gebaseerd op breed bestuurlijk en wetenschappelijk geluid en moet leiden tot een gezamenlijke agenda om de gesignaleerde knelpunten op te lossen.

Keuzes buiten beeld

De regioburgemeesters signaleren dat, met betrekking tot het beheer van de politie, politieke aansturing van de politie en centralistische keuzes een steeds grotere rol spelen. Deze gaan te vaak voorbij aan lokale noden. In het Landelijk Overleg Veiligheid en Politie (LOVP) spreken de regioburgemeesters jaarlijks met de minister, de korpschef en het OM over de begroting van de politie. Hoe deze begroting tot stand komt en welke keuzes daarbinnen gemaakt worden, blijft echter buiten beeld. Daarnaast wordt het gezag gedurende een begrotingsjaar te vaak verrast met specifieke maatregelen ten behoeve van financiële bijsturing. Dit heeft altijd gevolgen voor de lokale inzet en integrale samenwerking in gemeenten. Bij een van nature overvraagde organisatie als de politie, gaan investeringen in het één altijd ten koste van iets anders. Kiezen we, bijvoorbeeld, voor een focus op mensen of middelen bij technologische innovatie? Welke financiële keuzes worden gemaakt binnen de huisvestingsportefeuille? Omdat keuzes raken aan de taakuitvoering en de lokale inzet van de politie, moeten deze afwegingen juist mét het bestuurlijk gezag gemaakt worden. “Wij willen het beheer niet overnemen, maar wel inzicht in de keuzes die voorliggen en in gesprek over de gevolgen van dergelijke keuzes voor de taakuitvoering”, zegt Bruls hierover.

- 1 Zie ook Terpstra J. (2023), ‘Gebiedsgebonden politiewerk; ambivalentie, continuïteit en voortgaande ontwikkeling’ en Boutellier, H. (2023), ‘Verander van uit de kern; beiden in Van Hoorn, J. & Van Bavel, M. (red.) (2023), *Onze politie in een kwetsbare rechtstaat*. Gompel&Svacina; Volenhove, P. van & Gunther Moor, L. (2022), *De Nationale Politie, gezagsdragers en de wijkagent*. The Hague Centre for Strategic Studies; Hoogenboom, B. (2024), *Ben ik van Limburg, de Nationale Politie of de minister?*. Boom uitgevers; Haljaarbericht politie 19 juni 2024; strategische personeelsprognoses van het korps.
- 2 Er is veel geschreven over het veranderende veiligheidsvraagstuk, bijvoorbeeld de Trendanalyse Nationale Veiligheid 2024, NCTV.

De lokale driehoek is het fundament van ons bestel

Grotere afstand

De meer nationale focus zet het gezag van de burgemeester ook op andere manieren onder druk, constateert onderzoeker dr. Eysink Smeets: “De (nu landelijk georganiseerde) politie weet zich gemakkelijker verbonden met andere landelijke spelers (zoals departement en OM), waardoor sluipenderwijs keuzen worden gemaakt die eerder passen bij deze spelers dan bij de belangen van het lokaal bestuur. Het hemd is nader dan de rok, het lokaal bestuur bevindt zich letterlijk en figuurlijk op grotere afstand.” De centralistische aansturing betreft ook managementvraagstukken, zo ervaren burgemeesters. Een voorbeeld dat zij noemen is de sluiting van een arrestantencomplex, wat gezien kan worden als bedrijfsvoering. Maar het effect kan zijn dat agenten minder snel geneigd zijn een aanhouding te doen. Door de grotere afstand die zij met een arrestant moeten overbruggen, zullen zij mogelijk eerder een waarschuwing geven. Beheerkeuzes kunnen niet losgezien worden van de taakuitvoering en vragen in die gevallen dan ook zorgvuldige afstemming met het gezag.

Politieke sturing

Ook vanuit de Tweede Kamer neemt de politieke sturing toe. Waar de betrokkenheid en het warme hart voor veiligheid en de politie te prijzen valt, zien de burgemeesters vooral een Kamer die oproept tot harder optreden of een steviger inzet in de aanpak van bepaalde openbare orde- of veiligheidsvraagstukken. Maar retoriek die zonder de benodigde context sturing geeft aan het beheer of de taakuitvoering van politie, is vaak niet passend, laat staan optimaal. Het lokaal gezag neemt bijvoorbeeld bij demonstraties, alle informatie

afwegend, zorgvuldige besluiten over politie-inzet en handelingskaders. Dit is maatwerk en kan op basis van beschikbare informatie bij ieder incident anders uitpakken. Ook moet de politie de operationele ruimte behouden om op basis van haar professionaliteit te handelen in het moment zelf. Een ander voorbeeld is de toename van door de politiek gelabelde financiële middelen. Als van tevoren in detail bepaald wordt waar dit geld naartoe moet, zetten we niet alleen de politieorganisatie, maar ook het gezag klem. Dit komt de aanpak van onveiligheid niet ten goede. De zwaarmacht van de politie heeft baat bij inbedding in een bestel met *checks and balances* en niet bij louter politieke sturing. “Burgemeesters vinden dat deze rechtsstatelijke inbedding onder druk staat”, zegt de Maastrichtse burgemeester Hillenaar. “Het bestel an sich staat deze rechtsstatelijke verankering allerm minst in de weg, we moeten het alleen weer gaan doen zoals bedoeld en wettelijk verankerd. We gaan hier niet mee terug in de tijd naar een vorig bestel, we willen juist dat de huidige politiewet weer zorgvuldig wordt nageleefd.”

Onzichtbaar in de wijken

Burgemeesters zien dat landelijke sturing zich in toenemende mate vertaalt in een operationeel gedreven organisatie. Door de vorming van de Nationale Politie zijn de snelheid, organisatie en flexibiliteit van opschalingen geprofessionaliseerd en effectief gebleken om (potentiële) ordeverstoringen te voorkomen dan wel te beheersen. Een ontwikkeling waar alle eenheden baat bij hebben. Kanttekening hierbij is de forse onttrekking van capaciteit aan basisteams voor landelijke en regionale activiteiten. Gevolg: toegenomen onzichtbaarheid in wijken en straten. Vooral op regionaal niveau zien we dat de operatie (dat wat dagelijks gebeurt) steeds meer leidend is in de aansturing van de politie. Capaciteit in de basisteams wordt afgeroomd ten behoeve van voetbalwedstrijden of inzet op bewaken en beveiligen elders. Bij keuzes in de bovenlokale aanpak van onveiligheid zit het lokale gezag niet vanzelfsprekend aan tafel. En bij incidenten komt het voor dat een algemeen

politiecommandant in een (Nationale) Staf Grootchalig Bijzonder Optreden meent de burgemeester aan te sturen. Die komt daarmee voor voldongen feiten te staan en is niet meer in staat om zijn gezag, het bepalen van de inzet van politie, uit te oefenen.

Werkafspraken

De professionaliteit van de politie staat in het manifest niet ter discussie en veel operationele zaken dulden geen uitstel of afstel. Robuustheid is daarbij ook een wederkerig proces, flexibele inzet van politiecapaciteit is nodig. Maar er mag geen politiecapaciteit worden onttrokken aan de basisteams zonder instemming van het gezag. Voor de operationele inzet en bij bovenlokale vraagstukken kunnen de lokale gezagsdragers op regionaal niveau hierover werkafspraken maken. Keuzes moeten in afweging gemaakt worden met de bestaande opdracht voor lokale veiligheid en samenleving. “In de driehoek wordt bepaald waarop wordt ingezet”, zegt Bruls. “De politie dient zich daar naar te verhouden. Dat de veiligheidsvraagstukken veranderen en daarmee de aanpak van onveiligheid, zien wij ook. Maar dat betekent niet per definitie dat dat niet past in hoe we het met elkaar hebben afgesproken. Het betekent dat we in de regio’s werkafspraken moeten maken om te zorgen dat we met het lokaal gezag als basis organiseren dat de politie ook comfort ervaart bij bovenlokale vraagstukken die geen uitstel dulden.”

Bestendinging lokale driehoek

Volgens onderzoeker prof. dr. Hoogenboom staat het lokale gezag “onder druk om inhoud te geven aan de brede maatschappelijke opdracht van de politie. Deels door het aanbod van incidenten en vormen van criminaliteit, deels door de ‘zijsturing’ doordat beleid- en beheersturing en politisering de inzet van capaciteit richten, die niet kan worden ingezet voor de basispolitiezorg³.” Hierdoor ontbreekt lokale ruimte en vinden geen gezamenlijke keuzes plaats. Integrale Veiligheidsplannen zijn uitgehold; daarin staat eigenlijk alleen nog wat de politie kan waarmaken en niet wat de politie zou moeten doen.

Gezamenlijk **vorm** en **inhoud** blijven geven aan een **lokaal verankerde**, **professionele** en **zichtbare** politie

De lokale driehoek, die op basis van artikel 13 van de Politiewet door iedere burgemeester op ieder moment kan worden afgeroepen, is het fundament van ons bestel. Maar het bepalen van prioriteiten en inzet vindt nauwelijks meer plaats in de driehoek. Om dat op lokaal niveau te bestendigen is het van groot belang dat de gezagen, de burgemeesters en het Openbaar Ministerie het belang van die lokale driehoek onderschrijven. “Juist dat gezamenlijke gesprek is heel belangrijk. We zien dat in lokale driehoeken ook in praktijk”, zegt onderzoeker dr. Karsten. “Daar waar echt gezamenlijk richting wordt gekozen, ontstaat een bestendige relatie. En dat is essentieel, juist als de te maken keuzes ingewikkeld zijn door de schaarste aan capaciteit en de verhoudingen binnen de driehoek op spanning zetten.”⁴

Gezamenlijke agenda

Het gesprek over wat de politie behoort te doen moet lokaal, in de eenheid, maar ook op landelijk niveau continu gezamenlijk gevoerd te worden. “Hier hebben wij met elkaar lokaal ook de handschoen op te pakken en daar gaan we binnen de regionale eenheden ook met elkaar mee aan de slag”, aldus Bruls. “We moeten toe- werken naar een gezamenlijke agenda om ons politiebesteding weer goed te laten functioneren. Door hier zuiver invulling aan te geven, ontstaat voor de politie meer stabiliteit, minder zijsturing en meer ruimte voor het professionele gesprek over een passende en toekomstbestendige uitvoering van de politietaak. Daar heeft de politieorganisatie recht op.” •

- 3 Zie ook Hoogenboom, B. (2024). *Ben ik van Limburg, de Nationale Politie of de minister?*, Boom uitgevers.
- 4 Zie ook Van Zuydam, S., Karsten, N., Hoogenboom, J., & Klaassen, R. (2023). *De driehoek in perspectief*, TiU/Necker.

Dr. Remco Spithoven
Lector Maatschappelijke Veiligheid
bij Hogeschool Saxion

Tijd voor PANIEK!

Waarschijnlijk bent u niet zo paniekerig aangelegd. Er wordt namelijk sinds jaar en dag bij de politie geselecteerd op mensen met een stevige, psychologische gezondheid. Maar het zou goed zijn als ieder in de politiefunctie de komende tijd ergens een beetje paniek in zich zou kunnen vinden. Zo'n intens gevoel van angst of onbehagen wat niet sluimert, maar in hele korte tijd piekt en aanblijft tot de oorzaak weg is. Want paniek is niet alleen maar slecht: chaos kan nieuwe orde scheppen.

Die nieuwe orde is hard nodig als het gaat om de digitalisering: het gebruiken van codetaal van *1-tjes* en *o-letjes* en apparaten en netwerken die daarop draaien, om processen in het dagelijks werk en leven te veranderen. Waar we aanvankelijk van de ene digitale verbazing in de andere vielen, lijken we de digitalisering en haar uitwassen nu als *fact of life* te beschouwen. Hoort erbij. Wat doe je eraan? En precies die vraag is waarvoor ik de paniek bij u zou willen laten ontvlammen: wat doe *jij* eraan? Want onze samenleving is als neveneffect van de digitalisering vervuld geraakt met onrecht. Digitaal onrecht. Al tien jaar op rij vallen er elke twaalf maanden twee miljoen slachtoffers van online criminaliteit onder inwoners. Ook ondernemers en organisaties worden hier hard door geraakt. Kinderen groeien op in een moreel vacuüm. Niemand houdt toezicht op wat zij online doen en meemaken. Online criminaliteit maar ook cyberpesten hakt er volgens onderzoek zelfs steviger in dan hun analoge voorgangers. Ook blijkt socialmediagebruik een desastreuze impact te hebben op onze mentale gezondheid en algehele welzijn. En wat dacht u van het

geweld dat social media onze samenleving aandoen in de vorm van polarisering, complotten, haat en nepnieuws?

Waar overheden voorheen grip hadden, zijn zij nu slechts een van de spelers in de machtsarena. *Big Tech* doet wat zij wil. Hoe kan het zijn dat wij onze grondrechten en de verworvenheden van de democratische rechtsstaat onder onze ogen

zien afbrokkelen en wij daar gelaten onze schouders bij ophalen? Ik snap het wel. Het is namelijk een wirwar van directe maar vooral indirecte verbanden die ons in deze situatie heeft doen belanden. Toch is verdwaald raken soms precies waar je moet zijn. Waar we nu zijn aanbeland, past paniek als gegoten.

Socioloog en criminoloog Stanley Cohen introduceerde in 1972 het begrip *morele paniek* voor een gevoel van angst dat zich onder veel mensen verspreidt over een of ander kwaad dat het welzijn van de samenleving bedreigt. Paniek brengt de massa op dreef. Volgens Cohen en wetenschappers die zijn werk hebben voortgezet in het bestuderen van de structuren van morele paniek, komt deze het best op gang wanneer politiek, media en burgers als één geheel in de ban raken van een nieuw kwaad.

Dat nieuwe kwaad betreft de neveneffecten van de digitalisering: online criminaliteit, cyberpesten en de negatieve impact van social media. We kunnen als samenleving nog ingrijpen op dit digitaal onrecht. Het is tijd voor een digitaal, moreel offensief. Jaagt u hierover de *morele paniek* in de lokale, regionale en landelijke samenleving met mij aan? Of blijft u liever comfortabel wegkijken?

→ Reageren? r.spithoven@saxion.nl

Verdwaald raken
is soms **precies**
waar je
moet **zijn**

Recensie over actuele publicatie

BOEK

Ik zit vast. Jongeren in detentie. En dan?

J. von Graevenitz (2024). *Ik zit vast. Jongeren in detentie. En dan?*

Amsterdam: Studio Noodzaak, ISBN 9789090387123

 Geconfronteerd met het wrange levensverhaal van de jonge delinquent Jordan dringt de vergelijking van zijn situatie met die van haar eigen zoon zich op. Zijn beiden echt zo verschillend of groeiden zij op in twee totaal verschillende werelden, resulterend in veel kansen voor haar zoon en weinig voor Jordan? Von Graevenitz interviewde 75 jongeren die vast hebben gezeten en een heel scala aan professionals die betrokken zijn bij en weten wat er speelt in de signalering, afstraffing en begeleiding van jeugddelinquenten.

Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek werden in 2023 150.000 verdachten geregistreerd voor zeker 800.000 misdrijven. Ruim een kwart van die verdachten was jonger dan 23 jaar en slechts vijf procent daarvan pleegt veel en ernstiger delicten zoals inbraak, plofkraak, handel in drugs of mishandeling. De meeste jongeren die een delict plegen, houden daar vanzelf mee op als ze eenmaal volwassen zijn. Een hele kleine groep groeit door. Ze belanden diep in de criminaliteit, zitten al van jongs af aan vast en kunnen zich vervolgens alleen met grote moeite aan de fuik van criminaliteit onttrekken. In dit boek komen twaalf van hen zelf aan het woord. Aan de hand van hun levensverhaal belicht Von Graevenitz verschillende thema's, die aanknopingspunten geven voor een andere benadering van dit probleem. Overigens zonder de schade die hun delicten de maatschappij brengen te bagatelliseren.

In het boek vertellen twaalf van deze jongeren hun levensverhaal. Allemaal verhalen die raken omdat het zonder uitzondering gaat om jongens die opgroeien in moeilijke omstandigheden. Het gaat om slechte wijken, armoede, gebroken

gezinnen, verslaafde ouders, huiselijk geweld en vaak al van kinds af aan een gang van institutie naar institutie. Jongeren die als kind al weinig liefde en stabiliteit ervaren en als ze dan moeilijk gedrag vertonen ook nog eens van school verwijderd worden. Kortom: de boodschap is 'je hoort er niet bij en bent niets waard'. Tegelijkertijd wonen ze in wijken waar criminelen azen op dit soort kwetsbare jongens, ze ronselen ze zelfs op de scholen. Eerst voor kleine en dan voor steeds grotere klussen. Zo glijden dit soort jongeren gemakkelijk in de fuik van criminaliteit, veel geld en status, maar ook een leven vol geweld, onzekerheid en achteromkijken. Tel daarbij op geregeld in detentie en alle vaardigheden om een normaal leven te leiden staan *on hold*: deze jonge mannen hebben ze als kind nooit goed ontwikkeld en in detentie verdwijnt de laatste rest zelfredzaam als sneeuw voor de zon. En daar sta je dan met een vuilniszak met spullen na het uitzitten van je straf en verder helemaal niets, geen inkomen, geen huis en niemand zit op je te wachten: succes!

Von Graevenitz sprak ook met de vele professionals die zich met deze jongeren bezighouden. Elk verhaal is gekoppeld aan een thema en wordt gevolgd door een uiteenzetting van hoe professionele straf- en hulpverlening op dat vlak verloopt en welke valkuilen en kansen dit biedt. Bovenal is het boek een pleidooi voor het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid, het aanpakken van de achterliggende kansongelijkheid en ruimte bieden voor herstel als het dan toch helemaal misgaat. Doorbreken van criminele carrières en het voorkomen van jonge aanwas is speerpunt in beleid en van het integrale project Preventie met Gezag. Voor allen die jeugd aan het hart gaat een aanrader!

Dit **boek** is voor **allen** die jeugd aan het **hart** gaat een **aanrader!**

Recensent dr. mr. **Barbara van Caem** is hoofd van de cluster wetenschap bij de Landelijke Portefeuille Gebiedsgebonden Politie.

De paradoxen van politiewerk op het platteland

De studie 'Politiewerk in verre uithoeken' onderzoekt ruraal politiewerk in tijden van institutioneel wantrouwen. Het Kenniscentrum Lokaal Politiewerk van de Politieacademie bestudeert of en hoe dit wantrouwen zich manifesteert in vijf relatief afgelegen gebieden in Nederland en wat dat betekent voor het politiewerk. Halverwege¹ het onderzoek blijkt dat het politiewerk in de bestudeerde gebieden een paradoxaal karakter heeft. Het van oudsher relationele karakter van ruraal politiewerk staat onder druk door ontwikkelingen in de organisatie en lijkt te stuiten op toenemende geslotenheid in de buitenwereld.

Over de auteurs

Dr. Teun Meurs is lector gebiedsgebonden politiewerk aan de Politieacademie.

Dr. Ivo van Duijneveldt is adviseur en onderzoeker bij AEF.

Dr. Sara Stronks is wetenschappelijk onderzoeker bij de Politieacademie.

Jan Steenbrink MSc. is docent integrale veiligheidskunde aan de Hogeschool Utrecht.

Drs. Kim Vermeulen is wetenschappelijk onderzoeker bij de Politieacademie.

Dr. Ronald van der Wal is wetenschappelijk onderzoeker bij de Politieacademie.

Al in de klassieke studie

The Policeman in the Community van Michael Banton (1964) kwam naar voren dat de politie haar rol op het platteland anders invult dan in de stad. Politie mensen op het platteland zijn volgens Banton meer 'peace officers' dan 'law enforcers'. Dit kan deels verklaard worden doordat er in rurale gemeenschappen sprake is van een grotere morele consensus dan in anoniemer stedelijk gebied. Bovendien maken politie mensen op het platteland vaak deel uit van de gemeenschap waarvoor zij hun werk verrichten. Zij hebben daardoor sterke relaties met de bevolking en beschikken over veel lokale kennis. Omdat versterking vaak lang onderweg is, zijn politie mensen op het platteland het gewend om problemen al pratend op te lossen.² Politiewerk op het platteland lijkt dan ook een inherent relationeel karakter te hebben.

Politiewerk in verre uithoeken

De aanleiding voor de studie 'Politiewerk in verre uithoeken' is gelegen in de groei van het institutioneel wantrouwen, die zich juist ook buiten de Randstad en stedelijke gebieden manifesteert. Volgens sociaal geograaf Floor Milikowski blijven gebieden in de 'verre uithoeken van ons kleine land'³ achter, als gevolg van bewust overheidsbeleid om economisch veelbelovende gebieden te stimuleren. De verschillen manifesteren zich bijvoorbeeld op het gebied van gezondheid, vervoer, voorzieningen en opleidingsniveau. Zodoende kan een kloof ontstaan tussen een gevestigd, aangehaakt deel, en een op een aantal vlakken 'afgehaakt Nederland',⁴ waar een voedingsbodembodem ontstaat voor zogenaamd 'perifeer ressentiment'.⁵ Inwoners van buitengebieden stemmen bovengemiddeld vaak niet, of op

'buitenstaanderspartijen'⁶ die de mores van 'Den Haag' zeggen te willen doorbreken.

Hoewel het vertrouwen in de politie in cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek nog steeds hoog is, zijn er ook met betrekking tot het politiewerk tekenen dat er sprake is van tanend institutioneel gezag. Politieagenten worden soms persoonlijk slachtoffer van *doxing*, als privégegevens zoals hun woonadres op internet worden geplaatst. Burgers en burgerwachten wachten de komst van de politie niet af, maar nemen het recht in eigen hand. Soevereinen en antistatelijke groepen verklaren zich buiten de orde van de democratische rechtstaat en erkennen het gezag van de overheid en de politie niet. Deze voorbeelden doen zich juist ook in landelijk gebied voor, waar er – door beperkte handhavingscapaciteit in uitgestrekt en afgelegen gebied – bovendien sprake is van een gunstige voedingsbodem voor ondermijnende criminaliteit.⁷

Tegen deze maatschappelijke achtergrond onderzoeken we de relatie tussen institutioneel wantrouwen en het rurale politiewerk dat van oudsher juist op vertrouwen en relaties is gebaseerd. De studie vindt plaats in vijf relatief afgelegen gebieden, waar sprake lijkt van verschraling van publieke voorzieningen, sociaal-economische achterstanden en een mate van institutioneel wantrouwen. Hierbij dient aangetekend te worden dat 'echte' plattelandsgebieden in het dichtbevolkte Nederland schaars zijn. Voor het onderzoek werken we samen met de basisteams van Ommelanden-Noord (Groningen), Den Helder, Achterhoek-Oost, Zeeuws-Vlaanderen en Brunssum/Landgraaf. Elk van de teams heeft een uitgestrekt werkgebied dat deels omgeven wordt door water en/of landsgrenzen. Gedurende het onderzoek bestuderen we de lokale situatie door te participeren in de noodhulp, wijkagenten te vergezellen in hun gebied en operationeel specialisten, operationeel experts en teamchefs te bevragen.⁸

De eerste, prikkelende vraag tijdens interviews en observaties is telkens: 'Voelen jullie je een verre uithoek?' Onze gesprekspartners merken

“

Politiemensen op het platteland maken vaak deel uit van de gemeenschap waarvoor zij hun werk verrichten

op dat de vraag of je in een uithoek woont of werkt afhankelijk is van het perspectief dat je hanteert. Brunssum/Landgraaf ligt dicht bij grote steden als Maastricht en Aken. In Zeeuws-Vlaanderen wijzen respondenten op de nabijheid van grote steden als Antwerpen en Gent. Spreken in termen van uithoeken getuigt dan ook van een nationaal perspectief. Opvallend is dat politiemensen in alle vijf de teams vooral benadrukken dat zij zich binnen de politieorganisatie een uithoek voelen. De teams zijn op zichzelf aangewezen. De problematiek in hun werkgebied staat niet bovenaan de prioriteitenlijstjes van de regionale

- 1 Het onderzoek is gestart in september 2023 en loopt tot december 2025. Dit artikel beschrijft de eerste bevindingen uit het veldwerk. Het vervolg van het onderzoek heeft een ontwikkelingsgericht karakter.
- 2 Bijvoorbeeld Terpstra, Havinga & Salet (2021). *Hoe de politie verdween uit onze dorpen (en wat daarvan over is)*.
- 3 Milikowski (2020). *Een klein land met verre uithoeken*.
- 4 De Voogd & Cuperus (2021). *Atlas van afgehaakt Nederland*.
- 5 Van den Berg & Kok (2021). *Regionaal maatschappelijk onbehagen*.
- 6 De Voogd & Cuperus (2021).
- 7 Bijvoorbeeld Blatter & Spapens (2023). *Ondermijning op het platteland*.
- 8 Een uitgebreide methodologische verantwoording is opgenomen in: Van Duijneldt e.a. (2024). *Politiewerk in verre uithoeken. Rapportage verkennende fase*.

Figuur 1. De vijf onderzochte uithoeken van het land

Er lijkt sprake van een **verwijdering** tussen **burger** en **politie**

eenheden. Het gevoel overheerst dat de teams in de periferie van de eigen politieorganisatie bestaan.

Vier paradoxen

Halverwege het onderzoek zien we de tegenstrijdigheid die het vertrekpunt voor ons onderzoek vormde bevestigd. Het politiewerk op het platteland is bij uitstek relationeel. In interviews vertellen agenten over het belang van de verbinding met de mensen in het gebied, om te weten wat er speelt en daar goed op in te kunnen spelen. In observaties zien we bevestigd dat agenten over een soms indrukwekkende lokale basis van kennis en contacten beschikken. Maar we zien tegelijkertijd ook een ontwikkeling die hiermee op gespannen voet staat. Door schaalvergroting en capaciteitsdruk is de politie minder in de dorpen en wijken dan voorheen. Wijkagenten hebben minder tijd voor de wijkzorg, omdat ze voor noodhulpdiensten worden ingezet. Tegelijkertijd lijkt er in toenemende mate sprake van geslotenheid van individuele burgers, groepen en (sub)gemeenschappen. Deze 'nieuwe geslotenheid' maakt het opbouwen van een wederkerige relatie met de bevolking er niet makkelijker op.

In wat volgt zullen we deze overkoepelende bevinding aan de hand van vier paradoxen verfijnen. Ten eerste is er op het platteland ook sprake van stedelijke problematiek. Ten tweede zien we een streven naar nabijheid, maar ook onmacht en ongemak om relaties aan te gaan. Ten derde zijn de verre uithoeken onderdeel van een open en dynamische samenleving, maar tegelijkertijd gesloten en in zichzelf gekeerd. Ten slotte zien we dat de politie in de verre uithoeken zoekt naar de invulling van haar rol tussen overheid en wantrouwende burger.

1. Stad én platteland

Elk van de vijf teams waar we veldwerk verrichten, kent plattelandsgebieden maar ook stedelijke kernen. Den Helder, Terneuzen, Delfzijl, Winterswijk en de Oostelijke Mijnstreek zijn weliswaar geen wereldsteden, maar kennen wel degelijk typische stedelijke problematiek, zoals sociaal kwetsbare wijken, mensen met onbegrepen gedrag en horeca-overlast. De problematiek van een uitgestrekt buitengebied komt hier nog bovenop, terwijl de bijbehorende capaciteit, specialistische diensten en ketenpartners schaars zijn en van ver moeten komen. Hierdoor blijven met name de meer verdeckte plattelandsproblemen, zoals drugsproductie, milieucriminaliteit en uitbuiting van arbeidsmigranten, maar ook huiselijk geweld buiten schot. Het is een bevinding die contrasteert met het stereotiepe beeld van ruraal politiewerk als plattelandsidylle.

2. Nabijheid én distantie

Het politiewerk op het platteland is 'inherent relationeel', schreven we eerder. In de praktijk blijkt het opbouwen en onderhouden van relaties tussen politie en bevolking niet vanzelfsprekend. Er lijkt vooral sprake van een *reactieve* nabijheid, waar een melding de aanleiding vormt voor contact, waarbij agenten en burgers op elkaar zijn aangewezen. Daarnaast is er geregeld sprake van lokale gemeenschappen waar mensen niet snel naar de politie stappen en hun problemen en conflicten liever zelf oplossen. De politie staat dan voor de uitdaging het vertrouwen te winnen. Door schaalvergroting, sluiting van bureaus en druk op de wijkzorg is het voor de politie in de verre uithoeken van ons land steeds lastiger in de relatie met bewoners te investeren. Maar we zien ook dat politiemensen zelf afstand houden. Verwijzend naar de lange aanrijtijden blijven agenten het liefst in, of anders dicht bij, hun auto. Te voet het gebied in gaan voor een spreekwoordelijk praatje pot is geen vanzelfsprekendheid en lijkt het exclusieve domein van de wijkagent.

3. Open én gesloten

Het begrip 'verre uithoek' is in Nederland een relatief begrip. Maatschappelijke ontwikkelingen in de rest van het land werken volop door in de bestudeerde basisteams. Strengere controles op bijvoorbeeld drugshandel in

grote zeehavens leiden tot een verplaatsing naar kleinere havens. Kansrijke én kansarme mensen uit andere delen van het land komen af op de relatief goedkope woningen. De uithoeken zijn dus aan de ene kant verbonden en verweven met de open samenleving, maar hebben aan de andere kant ook een gesloten en in zichzelf gekeerd karakter. Wie of wat van buiten komt, is niet vanzelf onderdeel van bestaande gemeenschappen. Mede door de beperkte politiecapaciteit en een minder sterk bezet maatschappelijk middenveld ontstaat daardoor soms een zorgwekkende dynamiek. Zo leidt de ligging aan het eindpunt van een spoorlijn tot opeenstapeling van overlast van

mensen met onbegrepen gedrag en zien we in het buitengebied soms schrijnende gevallen van psychische problematiek. Ten slotte zorgen de uitgestrektheid van het gebied en soms beperkte publieke voorzieningen voor een verhoogde vatbaarheid voor criminele activiteiten.

4. Overheids- én burgerpolitie

Het gesloten karakter komt ook tot uitdrukking in de beperkte arbeidsmobiliteit binnen de bestudeerde politieteams. Wie een specialistische functie ambiert, wordt geconfronteerd met flinke reisafstanden. Vacatures zijn in de uithoeken soms lastig te vervullen.

Door **schaalvergroting** en **capaciteitsdruk** is de politie **minder** in de dorpen en wijken dan **voorheen**

De teams moeten met beperkte middelen en deskundigheden oplossingen vinden voor een breed scala aan veiligheidsproblemen. Men is het daardoor gewend de eigen boontjes te doppen, waar de teams een zekere, lokaal positionele, trots aan ontlene. De houding ten opzichte van 'het land' en het 'nationale korps' is daarentegen ambivalent. Er is begrip voor het institutioneel wantrouwen onder burgers, dat onder meer bij de aardbevingsproblematiek en de boerenprotesten manifest wordt. Politie-mensen in de teams hebben zelf vaak wortels in hun gebied of wonen er. Hierdoor ontlene de teams hun identiteit voor een groot deel aan de verbinding met de lokale gemeenschap.

Institutioneel wantrouwen tegen de politie?

De politie in de door ons onderzochte uithoeken ervaart weinig expliciet wantrouwen. Burgers in verre uithoeken lijken onderscheid te maken tussen de landelijke overheid, de lokale overheid en de politie. De toorn richt zich voornamelijk op het afstandelijke 'Den Haag', terwijl de lokale overheid zich de afgelopen jaren richting burgers betrokken heeft getoond. Dat geldt ook voor de politie. De politie heeft de aardbevingsproblematiek in Noordoost-Groningen niet veroorzaakt. En het wantrouwen dat uit de boerenprotesten spreekt, betreft de landelijke overheid en niet of in veel mindere mate de politie. In ons veldwerk zijn we sporadisch voorbeelden tegengekomen waarbij burgers tegenover de politie stonden. Daarnaast zien we, in tegenstelling tot in nabijgelegen teams, geen voorbeelden

van burgerwachten die het vertrouwen in de politie hebben verloren en het heft in eigen hand nemen.

Toch heeft de politie impliciet wel degelijk last van het gebrek aan vertrouwen en lijkt er sprake van een verwijdering tussen burger en politie. Bij incidenten in de horeca komt de politie bijvoorbeeld vaak ter plaatse als het kwaad al een tijdje terug is geschied. Dan zijn er flinke klappen gevallen, maar wil niemand getuigen wat er gebeurd is. Geïnterviewde agenten geven aan dat de spanningen in een gemeenschap zo latent aanwezig blijven, zonder dat de politie er zicht op heeft. De lage meldingsbereidheid gaat daarnaast ten koste van de informatiepositie. Een vicieuze cirkel dreigt: door gebrek aan capaciteit heeft de politie maar beperkt zicht op welke problemen er spelen, waardoor zij de noodzaak om deze aan te pakken maar moeizaam weet te onderbouwen. Tot slot zijn er specifieke groepen die terughoudend staan ten opzichte van de politie en het contact liever mijden dan aangaan. Voorbeelden die in het veldwerk werden genoemd, betroffen boeren, jongeren en inwoners van kleine dorpskernen, maar ook arbeidsmigranten, asielzoekers of anti-institutionele groepen. Van een wederkerige relatie met deze groepen lijkt steeds minder sprake. Hoewel de teams het belang van verbinding met juist deze groepen onderkennen, blijkt dit in de praktijk vooral te betekenen dat de ondergrens wordt bewaakt: wijkagenten die op basis van geijkte werkwijzen voldoende tijd in de wijk doorbrengen om vinger aan de pols te houden. Voor het investeren in nieuwe vormen van verbinding, digitale nabijheid of het investeren in fenomenen of gemeenschappen die zich onder de radar bevinden, is simpelweg geen capaciteit, tijd en prioriteit. En daarmee is het sterk de vraag of de ondergrens van een verbonden politie niet alsnog wordt overschreden.

In de tweede fase van ons onderzoek gaan wij met de teams aan de slag om – met inachtname van alle beperkingen – de verbinding met lokale gemeenschappen te versterken. Wordt vervolgd. •

Recensie over actuele publicatie

BOEK

Crime Scripting

T. Snaaphaan & P. Klerks (red.). *Crime Scripting. Theorie en praktijk.*
Den Haag: Boom Criminologie, ISBN 9789047302346

 Het zoemde al langer rond, maar pas toen een criminologiestudente van de VU ruim twee jaar geleden aan de slag ging met een crime script over aanslagen gepleegd met explosieven, werd deze methode voor mij meer dan een buzzwoord. De naam zegt het al (deels): crime scripting levert een script op dat inzichtelijk kan maken hoe een crimineel te werk gaat en welke factoren het misdrijf faciliteren. Deze inzichten in pleegprocessen, inclusief blinde vlekken, kunnen op hun beurt gebruikt worden om de meest geschikte interventies te identificeren.

Hoewel het instrument binnen én buiten de wetenschap al geruime tijd wordt gebruikt, is er volgens de auteurs nog geen eenduidigheid in de methodologie en terminologie. Ook ontbrak er – tot nu toe – een overzicht van Nederlandstalige crimescriptstudies. Met bijdragen vanuit de wetenschap en de praktijk brengt dit verzamelwerk verschillende expertises bijeen. Een blik op de inhoudsopgave maakt duidelijk dat er voor elk wat wils is: van nieuwe vormen van cybercrime en witwassen tot synthetische drugs. Niet alleen de diversiteit aan thema's is groot, ook de gebruikte bronnen lopen uiteen: diepte-interviews, rechtbankverslagen en opsporingsonderzoeken. Het valt als lezer op dat crime scripting op bijzonder veel onderwerpen toepasbaar is. Maar er is ook aandacht voor de beperkingen, zoals de bias van zowel mens als data en kennishiaten.

Het eerste deel van het boek gaat in op het ontstaan van de methode, theorievorming en de juridische kaders. Het tweede deel bevat empirische crime scripts toegepast op verschillende vormen van criminaliteit, waaronder meerdere bijdragen over drugscriminaliteit, maar ook illegale vuurwapenhandel en forensisch sporenonderzoek. Het derde deel richt zich op crime scripting in de praktijk: waaronder bijdragen van auteurs

werkzaam bij de politie, gemeente en een RIEC. Het vierde deel verkent de overlap met andere methodieken, zoals het barrièremiddel.

Omdat het ondoenlijk is om alle 26 bijdragen te bespreken, volgt een kleine selectie met een aantal favorieten. Zo bevat hoofdstuk 9 over Digitale Partner Surveillance (DPS) een unieke bijdrage over een modern fenomeen dat steeds vaker voorkomt, onder andere in stalkingszaken. Deze interpersoonlijke online gedragingen worden voor het eerst door middel van een crime script ontrafeld. Hoofdstuk 14 neemt je mee de praktijk in: het opsporingsonderzoek 'Proteus', gericht op een malafide ketelbouwer in de wereld van de synthetische drugs. Met behulp van een crime script én analysemodel Hyperion komt er zicht op verschillende doelgroepen in de synthetische drugsmarkt. Ook is crime scripting gebruikt om een bredere informatiepositie op te bouwen. *Last but not least*, een voor mij aangename verrassing in hoofdstuk 19, waar het scenarioschrijven voor film en televisie wordt vergeleken met crime scripting. Dit interview met scenarist Nico Moolenaar heeft op het eerste gezicht wellicht minder relevantie voor het dagelijkse politiewerk. Desalniettemin zijn er aanvullingen op de crimescriptmethode, waaronder ruimte voor de motivatie van daders.

Wellicht schrikt de omvang van het boek potentiële lezers in eerste instantie af. Ik hoop van niet, want wat juist fijn is aan deze bundel, is dat de bijdragen toegankelijke en op zichzelf staande studies zijn. En hoewel wetenschappelijk stevig onderbouwd, zijn het geen ellenlange essays, maar bondige bijdragen veelal geworteld in de praktijk. Want: er gebeurt veel in de (politie)-praktijk, maar er wordt weinig over gepubliceerd. Wat mij betreft dus een aanrader, zowel voor collega's die nieuwsgierig zijn naar crime scripting, als voor de al meer ervaren collega's op zoek naar inspiratie.

Met bijdragen vanuit de **wetenschap** en de **praktijk** brengt dit **verzamelwerk** verschillende expertises bijeen.

Recensent dr. Maud van Bavel is onderzoeker bij Politie Nederland.

Criminaliteit op het gebied van kunst en cultureel erfgoed

DE NOODZAAK VAN PUBLIEK-PRIVATE SAMENWERKING

Er verschijnt zo af en toe wel een krantenartikel over de roof van een bijzonder schilderij uit een museum, maar is dat geen uitzondering? Over criminaliteit op het gebied van cultureel erfgoed bestaat er al helemaal geen beeld. Het gaat echter om wijdverspreide fenomenen waar door criminelen ontzettend veel geld mee wordt verdiend.

Toch zijn er weinig politiemensen die zich in Nederland met deze onderwerpen bezighouden. Het begint al met kennis over de fenomenen. Ik sta stil bij drie fenomenen van kunstcriminaliteit. Het eerste is de handel in valse kunst. Het tweede fenomeen is diefstal van kunstvoorwerpen en tot slot de handel in illegale cultuuroederen.

Handel in valse kunst

Een veel voorkomend fenomeen van kunstcriminaliteit betreft valse kunst. We spreken dan van *fakes*, *forgeries* en *counterfeits*. Wanneer kunst niet authentiek is en wel als zodanig te koop wordt aangeboden, is er sprake van een strafbaar feit. Het gaat met name om grafische en prentkunst. Met hoogdravende taal, het gebruik van vaktermen en zogenaamde certificaten van instellingen worden deze kunstvormen aangeboden. Daardoor hebben klanten niet goed door wat men nu precies aankoopt. Bij aankoop van een kunstwerk is dus oplettendheid geboden! Langs welk verkoopkanaal wordt het kunstwerk aangeboden, welke taal wordt gebruikt, wat is de betekenis van het certificaat? Er is kennis nodig over al deze aspecten om te kunnen beoordelen of er sprake is van oplichting.

Nationaal en internationaal zijn private organisaties actief in het beschermen van het intellectuele eigendomsrecht van kunstenaars. Een belangrijke samenwerkingspartner in Nederland is Pictoright. Deze organisatie behartigt de auteursrechten van de kunstenaars en hun erfgenamen tot zeventig jaar na de dood van de kunstenaar. Er bestaan ook zogenaamde Catalogue Raisonnee organisaties. Deze organisaties beheren de catalogus van het gehele oeuvre van een kunstenaar. Op basis van deze catalogus kan worden nagegaan of een werk al dan niet aan een kunstenaar kan worden toegeschreven. Een voorbeeld hiervan is Pestcontrole, die door de artiest Banksy zelf werd opgericht. Online kan navraag worden gedaan of een werk van zijn hand is. Nederland huisvest een van de grootste archieven ter wereld op het gebied van, vooral, Nederlandse kunstenaars, de Rijksdienst voor Kunsthistorische Documentatie (RKD). In deze archieven zijn bijna alle kunstenaars en veel van hun werken te vinden. Niet alleen een onmisbare bron van informatie voor wetenschappers, maar zeer zeker ook voor de kunsthandel en de politie. Tegelijkertijd zijn deze organisaties ook oog en oor voor de politie. Zij informeren de politie wanneer zij onregelmatigheden

Over de auteur

Richard Bronswijk is operationeel specialist kunstcriminaliteit binnen de Nationale Politie.

herkennen omtrent werken van de kunstenaar. De politie heeft bij het bestrijden van valse kunst toegang tot een groot (inter)nationaal netwerk: de Landelijke Deskundigheid Makelaar (LDM). Het LDM maakt deel uit van de Landelijke Eenheid en heeft als taak om externe, hoogwaardige en betrouwbare deskundigen te werven, bemiddelen, evalueren en registreren voor de opsporing en vervolging. De LDM heeft ook een register met externe deskundigen die ingeschakeld kunnen worden voor onderzoeken ter zake van kunstcriminaliteit in de breedste zin van het woord. Het LDM staat iedereen binnen de politie ter beschikking. Experts worden bijvoorbeeld ingezet om een kunstwerk te analyseren en de authenticiteit ervan vast te stellen, door de samenstelling van de verf in een schilderij te analyseren of te bepalen of de gebruikte technieken en middelen consistent zijn met de stijl van de kunstenaar. Overigens kan niet elke expert ingeschakeld worden. De politie hanteert als uitgangspunt dat een functie als taxateur en als handelaar niet te verenigen is binnen één persoon/bedrijf. In de kunstsector, met experts in vele kunstvormen en tijdsperiodes, kan dat weleens wringen. Neem bijvoorbeeld de experts van de Koninklijke Vereniging van Handelaren in Oude Kunsten (KvHOK), kunsthandelaars met een lange staat van dienst en buitengewoon deskundig. Eigenlijk zouden deze experts niet op voorhand uitgesloten moeten worden van samenwerking.

Internationaal wordt vooral tijdens Europol EMPACT-acties (European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats) zoals Pandora Cyber Patrol en Artemis een beroep gedaan op wetenschappers en conservatoren van musea uit verschillende Europese landen. In samenwerking met de opsporingsautoriteiten in de Europese landen speuren zij de handelskanalen af. De experts herkennen 'verdachte' voorwerpen en alerteren de politie, die daarop passende actie kan ondernemen. Deze deskundigen ontvangen een vergoeding voor de inzet tijdens de acties. Internationaal is het Art Loss Register uit Londen geen onbekende partij. Deze onderneming heeft een database met meer dan 700.000 als gestolen geregistreerde kunstvoorwerpen. Deze database wordt in het bijzonder door verzekeraars gevoed. De Nederlandse politie beschikt tevens over

Veel **mensen** stellen zich de **vraag**: is er wel **criminaliteit** op dit **vlak**?

een eigen database van gestolen kunst en cultuurvoorwerpen. Deze database bevat met name schilderkunst. Het beheer van de database ligt sinds de vorming van de Nationale Politie bij het gespecialiseerde team voor kunstcriminaliteit van de Landelijke Eenheid. Registraties in deze database worden doorgegeven aan de database van Interpol. Op het moment dat er, waar ter wereld ook, een in Nederland geregistreerd gestolen kunstwerk wordt aangeboden, wordt de politie in kennis gesteld. Daardoor wordt de verdere verkoop van het schilderij onmogelijk gemaakt, bijvoorbeeld door het uit een veiling te halen.

Diefstal van kunstvoorwerpen

Een heel andere vorm van publiek-private samenwerking betreft die in het kader van de opsporing van gestolen kunst. Gaat het niet om de inbraak in een museum waarbij topstukken worden buitgemaakt, dan heeft dit fenomeen een lage prioriteit in de opsporing. De aantrekkingskracht van kunst en cultuurgoederen betreft met name de financiële waarde. Een waarde die met het verstrijken van de tijd alleen maar toeneemt, terwijl de betrokken voorwerpen een oneindige houdbaarheidstermijn hebben. Het is geen onbekend gegeven dat na het verlopen van de verjaringstermijn voor gekwalificeerde diefstal (twaalf jaar) de gestolen kunstobjecten te koop worden aangeboden. De verjaringstermijn is kort vergeleken met die voor burgerlijke rechtsvordering (twintig jaar) en voor bepaalde cultuurgoederen (dertig resp. zeventig jaar). Een langere verjaringstermijn voor strafvordering, parallel met het langer kunnen bewaren van zaaksinformatie, zou meer mogelijkheden moeten kunnen bieden voor strafrechtelijke vervolging.

Publiek-private samenwerking is onmisbaar om kunstcriminaliteit effectief te kunnen bestrijden

Onmisbare partners van de politie zijn derhalve kunstdetectives en expertisebureaus die voor de verzekeraars werken. Kunstdetectives opereren vaak, ook naar eigen zeggen, in het schemergebied van de onder- en bovenwereld. Dat is een positie waarin de politie zich enkel onder zeer strenge voorwaarden met gespecialiseerde teams kan begeven. De samenwerking tussen kunstdetective, expertisebureaus, politie en het Openbaar Ministerie wordt geborgd door een convenant. Veelal beweegt de private partij zich als onderhandelaar tussen de politie en degene die het kunstwerk in bezit heeft in. De private partij probeert dan een deal te regelen, waarbij het kunstwerk naar de politie gaat en waarbij degene die het werk onder zich had de zekerheid krijgt dat het kunstwerk die persoon niet juridisch zal achtervolgen. Op de keper beschouwd is deze samenwerking voornamelijk gericht op het terugkrijgen van de gestolen kunst, minder op de opsporing van de dief of heler. Het komt geregeld voor dat schilderijen aan de private partners worden aangeboden als de verjaring van de diefstal is ingetreden. Is het voorwerp terug, dan is eigenlijk niemand geïnteresseerd in de opsporing van de dader(s).

Handel in illegale cultuurgoederen

Een fenomeen van geheel andere orde betreft de illegale handel van cultuurgoederen uit zogenaamde bronlanden. Veelal gaat het om landen in het Midden-Oosten en Noord-Afrika, waar conflicten worden uitgevochten, als gevolg waarvan toezicht op de bescherming

van het patrimonium onvoldoende is. Deze voorwerpen komen dan op de wereldmarkt terecht. Voor sommige gebieden is een internationale handelsboycot afgekondigd, bijvoorbeeld voor Irak en Syrië. Binnen Europa zijn er ook beperkingen gesteld aan de handel met Oekraïne. De internationale regelgeving op het gebied van de handel in archeologische voorwerpen uit verschillende landen is complex en in veel landen ook nog van recente datum. In Nederland is het UNESCO-verdrag uit 1970 pas in juni 2009 geratificeerd. EU-import en exportregels zijn pas in 2016 en 2019 aangescherpt. Op dit terrein werkt de politie binnen Nederland onder andere samen met de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed van het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW), en de Douane.

Naast deze publieke samenwerking is er sinds een jaar of zes ook hier samenwerking met private actoren, zowel vanuit Nederland zelf als bij Europese activiteiten zoals de eerder genoemde Europol EMPACT-acties. Het gaat om een grote groep internationale experts op het gebied van archeologie uit verschillende gebieden en tijden over de hele wereld. Met name binnen Europa zijn er academici die gespecialiseerd zijn in illegale roof van cultureel erfgoed uit bepaalde regio's of perioden in de geschiedenis. Zo is er bijvoorbeeld bij het British Museum bijzondere deskundigheid rond Egypte en Sudan. De universiteit van Poitiers concentreert zich dan weer op illegale opgravingen uit de tijd van het Mesopotamische rijk. Bij de Europese acties wordt er voor de deskundigheid een vergoeding verstrekt. De samenwerking van wetenschappers met de Nederlandse politie betreft ad-hoc-raadplegingen met gesloten beurs. Leidt het advies tot een strafrechtelijk onderzoek, dan is het wel van belang dat deskundigheid van de betrokken partner erkend kan worden door de rechter-commissaris. Voor de inzet van buitenlandse experts is dit een punt van aandacht. Wetenschappers hebben veelal een eigen drive om de politie te helpen bij het opsporen van internationaal cultureel erfgoed. Ze hoeven daarvoor dus veelal niet aangespoord te worden om kennis te delen. We zouden in de opsporing veel meer kunnen profiteren van inzichten en kennis die niet worden aangeleerd. Dat geldt voor valse kunst en diefstal

van kunst, maar vooral voor illegale handel in internationaal cultureel erfgoed.

Internationaal is er veel aandacht voor het bestrijden van de illegale handel in cultuurgoederen, onder andere maar zeker niet alleen omdat wordt verondersteld dat met de verdiensten uit de illegale handel terrorisme wordt gefinancierd. In Nederland is er wel politieke aandacht voor, maar leidt dit niet of nauwelijks tot meer aandacht voor enige vorm van opsporing en vervolging. Het International Criminal Court (ICC) in Den Haag schaarde het vernietigen van cultureel erfgoed van een volk onder misdrijven tegen de menselijkheid. Wanneer dit afgezet wordt tegenover de zeer beperkte inzet die hiervoor in Nederland gereserveerd wordt, dan zegt dat jammer genoeg iets over de Nederlandse houding ten opzichte van kunst en cultureel erfgoed in de maatschappij.

Publiek-private samenwerking is onmisbaar om kunstcriminaliteit en de illegale handel in cultuurgoederen effectief te kunnen bestrijden. Sterker, deze partijen spelen een cruciale rol in de bestrijding van deze criminaliteitsfenomenen, omdat de politie intern niet over medewerkers beschikt met enige expertise. Private partijen, instellingen en wetenschappers helpen de politie door oog en oor te zijn bij het terugvinden van gestolen

De aantrekkingskracht van kunst en cultuurgoederen betreft de financiële waarde

kunstvoorwerpen of bij het bepalen of er sprake is van valse kunst. Voorts zijn er onder deze partijen experts om te kunnen bepalen of voorwerpen illegaal zijn opgegraven of uit landen zijn uitgevoerd waarvoor wettelijke restricties gelden. Door deze samenwerking met derden en een uitgebreid – internationaal – netwerk van het team Kunst- en Antiek kan de politie, ondanks de beperkte inzet van mensen en middelen, aansprekende resultaten boeken. Maar gelet op de aard en omvang van de kunstcriminaliteit in Nederland en de verwevenheid met allerlei andere vormen van – ook georganiseerde – criminaliteit, denk ik dat iets meer prioriteit en geborgde capaciteit voor dit specialisme zeker geen overbodige luxe zou zijn.

Dank aan Fons van Gessel voor zijn commentaar op een eerdere versie.

Is de politietaak een zorgtaak

Al decennialang werkt de politie samen met zorg, maar de laatste jaren is de rol van de politie in deze samenwerking in Nederland veranderd. Er wordt steeds meer een lokaal beroep op de politie gedaan. Bij zorgen over een buurman met vreemd gedrag bellen burgers uit een wijk sneller naar 112. Maar het gaat ook om situaties waarin zorgprofessionals (binnen een instelling of bij ambulante begeleiding) de politie bellen bij strafbare feiten of om onveilige situaties te voorkomen. Het zijn momenten waarin de politie als *first responder* maar vaak ook als *last man standing* een wezenlijke taak krijgt toegedicht, maar waar tegelijkertijd vaker onenigheid is over wat die politietaak inhoudt.

Uit een uitgebreid onderzoek¹ van ons lectoraat, samen met honderd zorg- en politiemedewerkers uit twintig zorgorganisaties en vier basisteams van politie in Midden-Nederland, blijkt dat er in deze min of meer acute situaties² op zes gebieden spanningen ontstaan rond de taak van de politie in deze samenwerking tussen politie en zorg. We lichten deze zes spanningen toe en geven tot slot richting aan vervolgstappen. Wie zorgt voor wat?

1. Spanning rond de signalerende taak

De politie heeft een duidelijke signalerende taak gericht op strafbare feiten, maar uit dit onderzoek blijkt dat de politie ook een rol speelt in het signaleren van zorgbehoeften bij mensen die zij in haar werk tegenkomt. Dit is gerelateerd aan haar 24/7 bereikbaarheid en de politieke taak van noodhulp verlenen aan

zij die dat behoeven. Frustraties bij de politie lopen op als het om situaties gaat waar wel zorgbehoeften maar geen strafbare feiten aan de orde zijn. Politieprofessionals benoemen hoe de zorg in deze situaties volgens hen niet altijd bereikbaar en beschikbaar is, naar elkaar verwijst bij multiproblematiek of dat ze als politie lang moeten wachten op passende zorg. De politie heeft juist in die situaties behoefte aan één zorgpartij waarbij ze 24/7 terecht kan, die ter plaatse komt, de zorgbehoeften kan duiden, de coördinatie op zich neemt en bepaalt wat een passend vervolg is, zodat de politie kan vertrekken. Die partij is er nu vaak niet. Nu ligt de coördinatie meestal bij de politie en er zijn niet altijd mogelijkheden voor de politie om zorg over te dragen aan een zorgpartij. Dit is gedeeltelijk gerelateerd aan hoe de zorg is georganiseerd, zoals de mate waarin de zorg is opgeknipt per doelgroep/sector.

Over de auteurs

Dr. Lianne Kleijer-Kool werkt als associate lector bij de onderzoekslijn Sterk Politiewerk van het lectoraat Zorg en Veiligheid van Hogeschool Utrecht. Lisette Bitter MSc is onderzoeker bij de onderzoekslijn Sterk Politiewerk van het lectoraat Zorg en Veiligheid van Hogeschool Utrecht.

2. Spanning rond de preventieve taak

In dit onderzoek kwam ook de rol van politie in preventie naar voren. De preventieve taak van de politie staat onder druk, maar uit dit onderzoek blijkt dat juist in het preventieve deel de zorg een groot beroep op de politie doet. Zo wordt de politie gevraagd om mee te gaan om alles 'rustig te houden', bijvoorbeeld bij huisuitzettingen of uithuisplaatsingen. De behoefte aan zo'n lokale politie die bij mogelijke onveiligheid nabij is, staat haaks op de beweging naar een 'abstracte politie' (meer afstandelijke en formele relaties) met focus op handhaving en repressie.

3. Spanning rond de politietaak bij onveiligheid in de zorg

Zorgprofessionals doen ook een beroep op politie bij onveiligheid in de zorg. Zorgprofessionals hebben in deze situaties de indruk van een onwelwillende politie die niet wil komen, zowel binnen als buiten de zorginstelling, of niet wil aanhouden bij een onveilige situatie binnen een zorginstelling. In dit soort situaties benadrukt de zorg dat zij de politie nodig heeft, omdat het strafrecht aan zet is en de politie bevoegdheden heeft die de zorg niet heeft. De politieprofessionals vragen zich echter af of veiligheid bieden aan zorgprofessionals (en cliënten), zeker binnen een zorginstelling, een taak van de politie is. De teneur lijkt dat politie dit meer bij de zorg vindt horen, zowel als 'risico van het vak', maar ook dat cliënten 'beter bij jullie zitten dan bij ons'. Daarnaast lijken er verschillende betekenissen van wat 'onveilig' is. Dit kan te maken hebben met geringe kennis van elkaars rollen en context, en met gering vertrouwen in de inschatting van de ander van wat er nodig is.

4. Spanning rond informatie-uitwisseling

Er speelt ook spanning rond informatie-uitwisseling in de min of meer acute situaties en wie welke taak daarin heeft. Politiepersonen

De politie heeft **juist** in **situaties** waar **geen** strafbaar **feit** speelt behoefte aan **één** **zorgpartij** waarbij ze **24/7** terecht kan

benoemen frustraties wanneer zorgprofessionals vanwege het medisch beroepsgeheim informatie niet willen delen, terwijl zij die informatie soms wel nodig hebben, voor strafrechtelijk ingrijpen of vanwege een mogelijk gevaar voor maatschappelijke onveiligheid. Ook zorgprofessionals noemen frustraties wanneer de politie geen antecedenten wil geven bij mogelijk onveilige situaties. Tegelijk zien zowel zorg- als politieprofessionals het belang van informatie delen. Beide partijen benadrukken dat de ander beschikt over andere informatie, die nodig is voor het bieden van goede zorg en veiligheid en het uitvoeren van de eigen taak. Professionals vinden het lastig in te schatten of het delen van persoonsgegevens in deze situaties mag. Dit komt ook door de vele verschillende wetten en kaders die in deze samenwerking gelden.

5. Spanning rond deskundigheid

Waar professionaliteit lange tijd gestoeld was op domeinspecifieke afbakening, gaat het in complexe vraagstukken als die van samenwerking in zorg en veiligheid steeds meer om verbinding en domeinoverstijgende competenties. Er zijn bij multicomplexe problemen immers verschillende soorten kennis en kunde nodig. In feite lijkt van zorgprofessionals verwacht te worden dat ze half politieprofessional zijn en van politieprofessionals dat ze half zorgprofessional zijn. De zorgprofessionals

- 1 In dit artikel gaan we in op enkele belangrijke resultaten van het onderzoek GIPZ: Gezamenlijke Inspanning Politie en Zorg (Kleijer-Kool, Bitter & Donker, 2024) dat we uitvoerden in opdracht van Politie & Wetenschap. Wie geïnteresseerd is, kan via de QR-code het gehele rapport lezen.

- 2 Min of meer acute situaties waarin politie en zorg samenwerken betreffen 'spoedzaken', maar ook situaties waar samenwerking even kan wachten. Deze situaties zijn heel divers en vormen een belangrijk deel van het politiewerk.

De **preventieve** taak van de politie staat **onder druk**, terwijl de **zorg** de politie op die momenten juist **hard nodig** heeft

benadrukken hoe onvoldoende deskundigheid bij de politie over zowel de cliënten als de zorgcontext kan leiden tot escalerend politieoptreden en misverstanden in de samenwerking.

Extra deskundigheidsbevordering lijkt noodzakelijk voor zowel huidige als toekomstige politieprofessionals. Dit staat haaks op het huidige initiële politieonderwijs waarin

minder zorg- en veiligheidsthema's worden aangeboden en veel afhangt van het eigen initiatief van studenten of zij zich hierin verdiepen. Ook het post-initiële onderwijs op zorg en veiligheid is nog vooral per doelgroep vormgegeven, terwijl een meer geïntegreerde benadering beter past. Bovendien is er nauwelijks aandacht voor samenwerken, terwijl dat een ambacht is dat geleerd moet worden.

Zowel **politie** als **zorg** wijzen op een ‘**oneigenlijk**’ beroep van de ander

6. Spanning rond wederzijdse verwachtingen

Omdat in min of meer acute situaties de taak- en rolverdeling van tevoren minder duidelijk zijn, er steeds wisselende professionals samenwerken en er daarmee weinig regie en coördinatie is, is het lastiger dan samenwerking in structureel verband. Er is minder tijd voor gesprek in een acute situatie, zorg- en politieprofessionals zijn niet altijd samen op dezelfde locatie of hun start- en eindmoment van betrokkenheid bij een situatie verschillen. Dit maakt dat zij lastiger tot een gedeelde betekenis van het probleem en de aanpak kunnen komen in zo'n acute situatie. Bovendien hebben zorg- en politieprofessionals bepaalde (soms onterechte) opvattingen en verwachtingen over het handelen van de ander in deze situaties. Zo verwacht de zorg een strafrechtelijk traject van de politie, terwijl dat volgens de politie niet past. Of verwacht de politie dat de zorg iemand opneemt, terwijl dat niet altijd zomaar kan of het beste is. Zowel politie als zorg wijzen op een 'oneigenlijk' beroep van de ander. In beide gevallen verwacht de ander meer van hen dan hun 'kerntaak'.

Tot slot

Deze zes gebieden laten zien waar spanning ontstaat rond de taak van de politie in de samenwerking tussen politie en zorg. Het maakt ook duidelijk dat zorg een groot deel van de politietaat vormt. De politietaat is dus deels een zorgtaak. Politie en zorg blijven daarbij altijd afhankelijk van elkaar. De volgende stappen kunnen helpen om tot een

Literatuur

- Janssen, J. (2021). *De toren van Babel. Een (rechts)antropologische blik op samenwerking bij de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties*. Boom juridisch.
- Koekkoek, B. (2019). *De kwestie verwarde personen. Naar een andere benadering van onbegrepen gedrag*. LanooCampus.
- Noordegraaf, M. (2020). Protective or connective professionalism? How connected professionals can (still) act as autonomous and authoritative experts. *Journal of Professions and Organization*, 7(2), 205-223. <https://doi.org/10.1093/jpo/joaa011>
- Steden, R. van (2020). Governing through care: A qualitative assessment of team play between police and nurses for people with mental illness. *International Journal of Law and Psychiatry*, 68, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2019.101532>
- Terpstra, J., Salet, R., & Fyfe, N.R. (eds.) (2022). *The Abstract Police: Critical reflections on contemporary change in police organisations*. Eleven.

Verder lezen

- Kleijer-Kool, L. Bitter, L., & Donker, A. (2024). *GIPZ: Gezamenlijke Inspanning Politie en Zorg. Onderzoek naar de situaties waarin politie en zorg samenwerken, hoe zij deze samenwerking ervaren en wat dit betekent voor de rol van de politie*. Hogeschool Utrecht/ Politie & Wetenschap.

andere verhouding te komen in wie-zorgt-voor-wat en daarmee de samenwerking te verbeteren:

- Verken of het volgende mogelijk is: één zorgpartij of een geïntegreerde crisisdienst die in acute situaties (zonder strafbaar feit) 24/7 voor de politie bereikbaar is, ter plaatse komt, de coördinatie overneemt, zorgbehoeften duidt en passend vervolg organiseert.
- Inzet bij preventieve situaties moet onderdeel blijven van de politietaak. Preventief handelen kan immers voorkomen dat het acute onveiligheid wordt en er alsnog reactief moet worden opgetreden. Maak daarbij afspraken met de zorg over zorgvuldig afwegen of politie in preventieve situaties echt nodig is (of dat de zorg andere maatregelen moet nemen, zoals eigen beveiliging).
- Voer gezamenlijk het gesprek over wat 'onveilig' is binnen en buiten een zorginstelling en wanneer politie-inzet past. Behandel zorgverleners in lijn met andere beroepsgroepen die onder Veilige Publieke Taak (VPT) vallen. Vergroot kennis van werkafspraken bij zowel politie- als zorgprofessionals over samenwerken rond onveilige situaties voor zorgprofessionals.
- Vergroot kennis over het delen van gegevens vanuit Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en ook over mogelijkheden van de ander op dit vlak, zodat meer begrip ontstaat als de ander niet kan delen. Kijk (binnen kaders van verschillende wetgeving, beroepsgeheim e.d.) naar welke vragen je wél kan stellen aan elkaar.
- Blijf investeren in capaciteit, continuïteit en bereikbaarheid van 'sleutelfiguren', professionals die expertise hebben in de context van de andere organisatie en diens 'doelgroep' en in staat zijn om beide werelden te verbinden. Maak gebruik van hun belangrijke rol in deskundigheidsbevordering van hun eigen collega's.

- Organiseer juist voor incidentafhandelaars en uitvoerende zorgprofessionals die minder bekend zijn met elkaars context en expertise gezamenlijke trainingen en kijkjes in elkaars keuken.
- Besteed in (post)initieel onderwijs voldoende aandacht aan (samenwerken in) zorg en veiligheid: deskundigheid over problematiek cliënten en zorgcontext, passend politietoetreden en wat goed (domeinoverstijgend) samenwerken vraagt.

De wederzijdse afhankelijkheid gaat gepaard met een zekere ambivalentie. Aan de ene kant zegt men dat men het niet alleen kan en vervagen grenzen tussen werkvelden, aan de andere kant worden die grenzen en 'kern-taken' juist weer benadrukt. Zeker in tijden van capaciteitstekorten aan beide zijden, met ieder een complexe maatschappelijke opdracht en manier waarop het georganiseerd is, schuurt dit. Het is de kunst om het aan te pakken probleem niet te verwarren met en te versmallen tot de eigen taak. Als je goed wilt samenwerken, moet je niet heel goed zijn in het formuleren van je grenzen, maar heb je professionals nodig die bereid zijn en de mogelijkheid voelen daaroverheen te gaan als de burger of het probleem daarom vraagt. Met oog voor de gezamenlijke opgave, een gedeeld belang en win-win voor beide partijen.

De wederzijdse hoge verwachtingen van individuele zorg- en politieprofessionals weerspiegelen soms een gebrek aan kennis over de mogelijkheden van de ander en een 'geloof in escalatie', maar staan niet op zichzelf. Ze passen bij een maatschappelijk verlangen dat alles veilig en zonder risico moet zijn, dat de zorg altijd kan 'redden' en alle problemen oplosbaar zijn. Het is belangrijk dat politie én zorg blijven ageren tegen dit maakbaarheidsdenken, zodat maatschappij en politiek realistischere verwachtingen vormen van de taak van politie en zorg.

Dr. Peter Klerks

*Docent aan de Politieacademie en
Raadsadviseur Parket-Generaal,
Openbaar Ministerie*

Mooie verhalen

Politiemensen en OM'ers vertellen elkaar de mooiste verhalen. Daarmee overtuigen ze collega's en beslissers. Lector Jan Nap leerde ons dat je met waardevolle verhalen de betekenis van je werk voor de samenleving rijker kunt verantwoorden. Inmiddels experimenteert ook het OM met narratieven in de verantwoordingscyclus van parketten en College. Aanvullend aan de kwantitatieve verantwoording op parketnummers natuurlijk, dat wel.

Waar urgentie, tactisch vakwerk en slimme techniek samenkomen, teken ik de mooiste verhalen op. Helaas blijven die vaak binnenshuis vanwege privacy-regels en operationele gevoeligheid. Als die geschiedenissen breder gedeeld konden worden, zouden we in Nederland nog trotser kunnen zijn op onze rechtshandavings- en veiligheidsprofessionals.

Het verhaal over hoe gekraakte criminele cryptocommunicatie de misdaadbestrijding ingrijpend heeft veranderd, zou bijvoorbeeld verplichte leerstof voor aankomende criminologen en strafrechtjuristen moeten zijn. Een hoofdstuk hieruit is cryptocommunicatieplatform ANoM, een aanbieder van versleutelde telefoons. Wereldwijd waren er 12.000 toestellen in gebruik waarop tussen 2018 en 2021 circa 27 miljoen berichten werden uitgewisseld. Ruim 500 gebruikers verbleven in Nederland. Ons land zou in de opsporing en ontmanteling van deze cryptoaanbieder een beperkte rol hebben gehad. Door buitenlandse autoriteiten verstrekte informatie zou hebben geresulteerd in 49 aanhoudingen.

Inmiddels kunnen we iets meer details geven. Zo zijn zware geweldsdelicten voorkomen en werden in tientallen Nederlandse onderzoeken (mede) op basis van ANoM-chatberichten gevangenisstraffen opgelegd voor onder meer grootschalige handel in cocaïne, synthetische drugs en illegale vuurwapens. Een distributeur van ANoM-toestellen werd uitgeleverd aan de VS.

Onderzoeksjournalist Joseph Cox beschrijft in zijn boek *Dark Wire* hoe de FBI en de Australische federale politie in

operatie *Trojan Shield* ANoM vanaf het begin door een criminele burgerinfiltrant en een ingebouwde 'achterdeur' geheel onder controle hadden. Het oprollen van concurrerende cryptoaanbieders Encrochat en Sky leidde criminelen naar ANoM. Kort na het oprollen van Sky in februari 2021 bracht een FBI-vliegtuig een partij van ongeveer duizend ANoM-telefoons naar Nederland, waar ze via onwetende ANoM-verkopers werden gedistribueerd.

Onder het motto 'wat in de weg staat, wordt de weg' verzamelden vindingrijke en brutale politiemensen –

ondanks frequente tegenwerking van politie-managers en officieren van Justitie – een

enorme hoeveelheid belastende informatie.

De techniek die misdaadondernemers voor hun bescherming

gebruikten, werd een rijke bron van intelligence en uiteindelijk

ook onweerlegbaar bewijs tegen hen. De deur ging open door de

toestemming van een bejaarde officier van Justitie aan het

eind van zijn carrière. Een andere succesfactor was het slim laveren

rond obstakels in verschillende jurisdicties. De FBI is bijvoorbeeld

sterk beperkt in het verzamelen van informatie over Amerikaanse staatsburgers,

iets dat werd opgelost door de informatiestroom via buitenlandse diensten te geleiden. Geavanceerde

netwerkanalyse maakte honderden misdaadverbanden inzichtelijk en liet zien hoe drugsbazen die zich onder

opsporingsdruk wereldwijd verstopten, veelvuldig samenwerkten.

Nadat de Nederlandse autoriteiten hadden laten zien zorgvuldig om te gaan met *threat-to-life*-informatie uit ANoM, kregen ze rechtstreekse toegang. Daardoor

konden omvangrijke drugstransporten worden onderschept, alsmede een witwasnetwerk waar wekelijks 40 miljoen euro doorheen ging. Ook kon een drugsfabriek boven een Amsterdams kinderdagverblijf worden opgerold.

Het verhaal van de weergaloze sting-operatie *Trojan Shield* is het waard verteld te worden. Netflix heeft

inmiddels de rechten gekocht.

Het
verhaal van
de weergaloze
sting-operatie
Trojan Shield is het
waard verteld te
worden.

DIGITALE burgeropsporders

IMPLICATIES VOOR DE POLITIEPRAKTIJK

Door digitalisering spelen burgers een steeds grotere rol in de opsporing, zo ook online. Onder het mom van burgerparticipatie maakt de politie hiervan gebruik door op sociale media burgers om informatie te vragen. Ook experimenteert de politie met innovatieve manieren om de burger online te betrekken, zoals coldcase-podcasts¹ en burgeropsporingapps², en de digitale expertise van burgers in te zetten tijdens georganiseerde openbronnenonderzoek (of: OSINT) hackathons³. Burgers verzamelen echter ook op eigen initiatief digitale informatie over misdrijven. Deze vorm van 'digitale burgeropsporing' kan in de politiepraktijk tot uitdagingen leiden. Een onderzoek hiernaar wordt in dit artikel besproken⁴.

De toenemende rol van burgers in de digitale opsporing roept vragen op over de wenselijkheid en begrenzing hiervan. Tegelijkertijd biedt deze betrokkenheid de politie kansen, aangezien burgers online kunnen fungeren als de 'oren en ogen' van de politie (Huey et al., 2012). In de alsmaar ontwikkelende digitale samenleving is een duidelijke visie gebaseerd op kennis over digitale burgeropsporders gewenst. Om deze redenen is onderzoek verricht naar het fenomeen 'digitale burgeropsporing' in Nederland en de implicaties hiervan voor de politiepraktijk.

Digitale burgeropsporders

Dit artikel is een verkorte weergave van de resultaten van een verkennend onderzoek in opdracht van Politie en Wetenschap. Hierbij zijn typen digitale burgeropsporders, onderzoekshandelingen, doorzetten naar de politie, gebruik van informatie en verwante uitdagingen onderzocht. Vanwege het exploratief karakter is het onderzoek breed inventariserend opgezet en

kwalitatief geanalyseerd. De resultaten zijn gebaseerd op de analyse van (1) 13 semigestructureerde interviews met politiemedewerkers, variërend van intake- en servicemedewerkers tot digitale rechercheurs, (2) deskresearch naar wetenschappelijke literatuur en politierichtlijnen gericht op burgeropsporders, (3) ruim 72 Nederlandse mediaberichten en (4) 22 rechterlijke uitspraken over zaken met een digitale burgeropsporingcomponent.

Dit artikel beschrijft eerst in algemene zin het fenomeen digitale burgeropsporing in Nederland. De complexe verstandhouding tussen burgers en de politie door de dynamische aard van digitale burgeropsporing wordt vervolgens belicht. Wij eindigen met reflecties op de implicaties van digitale burgeropsporing voor de politiepraktijk en aanbevelingen.

Digitale burgeropsporing: waarover en wat doen ze?

Het onderzoek ondersteunt een beeld dat digitale burgeropsporing betrekking heeft op een breed scala strafbare feiten en dat handelingen

Over de auteurs

Isabella Regan MSc. is promovendus criminologie op de afdeling Law, Society & Crime van de Erasmus Universiteit Rotterdam. regan@law.eur.nl

Dr. Jasper van der Kemp is universitair docent en onderzoeker op de afdeling Criminologie van de Vrije Universiteit Amsterdam. jj.vander.kemp@rechten.vu.nl

van burgers sterk uiteenlopen. Allereerst laten de onderzoeksgegevens zien dat digitale informatie in toenemende mate van belang is in de opsporing van zowel 'traditionele' misdrijven waarbij digitale gegevens een rol kunnen spelen, als gedigitaliseerde vormen van criminaliteit of cybercrime (Schiks et al., 2022). Als gevolg hiervan levert een groeiend aantal burgers digitale informatie aan over misdrijven die zij hebben ervaren of gezien. Zo maken slachtoffers van diefstal toenemend gebruik van digitale tools zoals trackingssoftware in hun fiets of telefoon waarvan zij gegevens bij de politie aanleveren. In het geval van gedigitaliseerde vormen van criminaliteit of cybercrime hebben enkele slachtoffers van gehackte servers hun IT-kennis ingezet om informatie over de hack op te vragen of om logfiles te downloaden, om dit vervolgens bij de politie aan te leveren als zijnde 'bewijs'.

Daarnaast komt uit de analyse van media-berichten, rechtspraakdocumenten en de interviews naar voren dat de handelingen van digitale burgeropspoorders sterk uiteenlopen. Uit de interviews met politiemedewerkers blijkt dat het doorsturen van screenshots of videobeelden door slachtoffers of getuigen de meest voorkomende – en vanuit de politie de meest gewenste – vorm van digitale burgeropsporing is. Deze werkwijze, waarbij burgers geen verdere stappen zetten om bevindingen te onderzoeken of verifiëren, kan worden gezien als passief. Daarentegen komt naar voren dat burgers in toenemende mate een actievere rol innemen waarbij zij meerdere handelingen verrichten om informatie te verzamelen, te analyseren en te verifiëren. Bijvoorbeeld het genoemde voorbeeld van een IT-vaardig slachtoffer dat aanvullende informatie heeft verzameld over een hack. Andere vormen van actieve digitale burgeropsporing zijn organisaties en individuen die openbronnenonderzoek (of 'OSINT'-methoden) inzetten om diepgaand onlineonderzoek te doen.

Burgers kunnen online fungeren als de 'oren en ogen' van de politie

Digitale burgeropsporing is dus een fenomeen dat niet slechts voor digitale of 'cyber'-politie-medewerkers relevant is. Daarnaast zijn burgers meer dan doorgeefluiken van digitale informatie die actief handelen en verwachten dat de politie hun zaak oppakt.

Digitale burgeropsporing: wie doet het en waarom?

Typen digitale burgeropspoorders variëren afhankelijk van hun achtergrond en motivatie voor hun handelen waarbij er door respondenten onderscheid wordt gemaakt tussen burgers die opsporen als slachtoffer of niet-betrokkene en tussen amateurs en (min of meer) professionals. Voor politiemedewerkers blijken deze verschillen relevant voor de verwachte betrouwbaarheid en kwaliteit van het burgeronderzoek.

Uitgaande van het onderscheid tussen slachtoffers versus burgeropspoorders zonder direct verband tot het misdrijf kunnen verschillende groepen worden geïdentificeerd. Slachtoffers (inclusief bedrijven) en naasten vormen de grootste groep burgers die digitale informatie aanleveren. Hoewel de meesten in deze groep geen actieve onderzoekacties ondernemen, zijn er voorbeelden van slachtoffers en nabestaanden die online verdere gegevens

- 1 Zie 'De Politiepodcast: Cold Case'.
- 2 Zie de MijnOnderzoek-app proeftuin en de vermissings-app Sarea.
- 3 Over o.a. cold cases, illegaal vuurwerk, cyptowallets en WhatsApp-fraude.
- 4 De auteurs willen graag Jolijn de Waard bedanken voor haar onderzoekassistentie.
- 5 Ondanks dat 'opsporing' volgens Artikel 132a WbSv onder leiding van een Officier van Justitie wordt uitgevoerd en burgers dus niet officieel 'opsporen', wordt in 'de volksmond' gesproken over burgeropsporing (Kop & Lam, 2021).

Burgeropsporing

Burgeropsporing wordt gedefinieerd als het op eigen initiatief verzamelen van bewijsmateriaal door burgers (Brinkhoff, 2020). Digitale informatie betreft gegevens over misdrijven die digitaal worden geproduceerd, gedeeld of gevonden en digitale opsporing verwijst

naar het proces van verzamelen en analyseren van deze informatie. Met digitale burgeropsporing⁵ wordt dus verwezen naar burgers die digitale informatie verzamelen en analyseren en dit overhandigen aan de politie.

De handelingen van digitale burgeropspoorders lopen sterk uiteen

verzamelen, zoals bij online oplichting. Bedrijven kunnen hiertoe commerciële forensische onderzoekpartijen inhuren die rapporten opstellen over, bijvoorbeeld, een hack. Volgens respondenten zijn slachtoffers en professionals gemotiveerd door een duidelijk doel, zoals rechtvaardigheid en waarheidsvinding, en wordt hun intentie minder bevraagd. Rapportages van commerciële partijen worden daarnaast snel als betrouwbaar aangenomen. Het is complexer wanneer burgers zonder duidelijke relatie tot het onderzochte zich melden bij de politie met digitale informatie. Ruim drie groepen vallen hieronder.

1. Individuele burgers die als online getuigen strafbare feiten op het internet waarnemen en deze melden. Dit kunnen burgers zijn die actief op zoek gaan naar verdachte situaties online en daarbij soms geavanceerde digitale technieken inzetten om mogelijke verdachten op te sporen. Ook kunnen burgers online onopzettelijk

strafbare feiten tegenkomen en actie ondernemen om deze te onderzoeken, zoals in het geval van valse websites gebeurt.

2. Georganiseerde initiatieven van groepen burgers waarbij zij op digitale wijze informatie verzamelen over misdrijven. Steeds vaker worden hiervoor online openbronnen geraadpleegd, zoals door Bureau Dupin in hun coldcase-onderzoeken en het in Nederland gevestigde onderzoekcollectief Bellingcat.
3. Journalisten en andere mediaprofessionals spelen in de digitale burgeropsporing een rol. Hoewel er voorbeelden zijn van journalisten die informatie overhandigen, is hun bijdrage aan de strafrechtelijke opsporing ongebruikelijk vanwege journalistieke bronbescherming. Ook is door de opkomst van digitale 'burgerjournalisten' het onderscheid tussen journalisten en 'amateurs' – en daarmee hun rol en motivatie – vervaagd.

Uitdagingen bij het beoordelen van digitale burgeropsporing

De brede categorieën burgeropspoorders hebben zowel uiteenlopende achtergronden als uiteenlopende motivaties. Het benaderen van deze speurders als een homogene groep is dus problematisch. Dit is te zien bij de zogenaamde 'pedojagers' waarvan de motivaties twijfelachtig zijn en het risico op eigenrichting hoog. Anderzijds zijn er volgens respondenten pedojagers die op constructieve wijze te werk gaan en wel aan de opsporing kunnen bijdragen.

Een andere uitdaging is de perceptie van professionaliteit en expertise van digitale burgeropspoorders. Een beeld wordt geschetst dat respondenten digitale burgeropspoorders graag indelen in amateurs of professionals, waarbij de laatste groep digitale informatie overhandigt als onderdeel van hun werk of expertise. Er zijn echter ook voorbeelden bekend van 'amateur' online speurders die rapporten van hoge kwaliteit afleveren, veel digitale kennis hebben en hun bevindingen uitgebreid onderbouwen. Andersom zijn gevallen bekend van professionals die onvolledige rapporten afleveren. Er bestaat een risico dat het werk van professionals eerder wordt aangenomen en dat amateurspeurders met veel kennis, maar niet het vertrouwde imago, minder serieus worden genomen.

Wanneer politiemedewerkers minder kennis hebben over de variatie aan digitale burgeropsporing is er een risico dat beslissingen gemaakt worden op basis van verwachtingen en imago's. Dit kan tot problemen leiden wanneer bruikbare informatie van onbekende amateur digitale burgeropspoorders niet wordt opgepakt, maar ook wanneer informatie van overtuigende professionals onvoldoende wordt gecontroleerd. Het ontbreken van eenduidig beleid voor en breed gedragen kennis over digitale burgeropsporing en het waarderen van digitale informatie kan mogelijk tot willekeurige beslissingen leiden. Daarmee worden zowel de waarheidsvinding als de gelijke behandeling van burgers en de perceptie van legitimiteit door burgers bedreigd.

Er wordt erkend dat digitale burgeropspoorders een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de opsporing door de tijdswinst, hoeveelheid aan burgerkennis en betere toegang tot digitale informatie. Desondanks wordt waarde gehecht aan het behouden van regie over opsporingsonderzoeken. Respondenten vinden daarom dat de politie terughoudend dient te informeren en adviseren over het aanleveren van digitale informatie. Daarentegen wordt benadrukt dat duidelijke communicatie, verwachtingsmanagement en terugkoppeling cruciaal zijn voor goede relaties tussen politie en burgers.

Conclusie en aanbevelingen

Op basis van ons verkennend onderzoek schetsen wij een beeld van de gevarieerde aard van digitale burgeropsporing in Nederland en de implicaties hiervan voor de politiepraktijk. Digitale burgeropsporing is een groeiend fenomeen dat in toenemende mate voor de gehele politieorganisatie relevant is. De verschillende achtergronden, expertise en motivaties van digitale burgeropspoorders kunnen van invloed zijn op de kwaliteit en betrouwbaarheid van de aangeleverde informatie.

De samenleving en technologie evolueren voortdurend, wat de politiepraktijk complex maakt. Het valt te verwachten dat steeds meer burgers online gaan opsporen en dat de huidige bekende gevallen slechts het topje van de ijsberg zijn. Hoe de politie opsporingszaken aanpakt en op welke wijze de rol van digitale burgeropsporing hierbij wordt betrokken, kan worden gezien als beslissend in de toekomstige relatie tussen de politie en burgers.

Het valt te **verwachten** dat steeds **meer** burgers **online** gaan **opsporen**

Er is behoefte aan betere afstemming tussen digitaal bekwame collega's en andere politiemedewerkers, evenals juridische en praktische kaders voor digitale burgeropsporing. Hier voor is een duidelijke visie nodig waarbij wordt gekeken naar de mogelijkheden om interne en externe informatie en communicatie over digitale burgeropsporing te bundelen. Naast de oproep voor diepgaand onderzoek naar de verschillende vormen van digitale burgeropsporing leidt onze verkenning tot vier aanbevelingen:

1. Digitale politiekennis kan blijvend versterkt worden in samenhang met vormen van digitale burgeropsporing. Hierbij moet rekening gehouden worden met de positieve bijdragen aan de opsporing en mogelijk onrechtmatige handelingen door burgers die door gaten in digitale kennis nu mogelijk worden gemist.
2. De politie dient te overwegen de politie-registratiesystemen te verbeteren of technologische middelen in te zetten om digitale informatieprocessen en de verificatie van digitaal aangeleverde informatie door burgers te verbeteren.
3. Er kan aandacht besteed worden aan de communicatiestrategie over digitale burgeropsporing. Omdat spanningen te constateren zijn tussen de gewenste (passieve of participerende) vorm van burgeronderzoek en de zelfstandige acties van digitale burgeropspoorders, dient deze strategie wederzijdse verwachtingen te beheersen en terugkoppeling te bieden.
4. Tot slot kan de politie overwegen om gespecialiseerde teams in te zetten als aanspreekpunt voor digitale burgeropspoorders die de kwaliteit van aangeleverde digitale informatie waarborgen. •

Literatuur

- Brinkhoff, S. (2020). Strafvorderlijke kaders voor burgeropsporing: Wezenlijke handvatten voor politie, OM en strafrechter om op een zui-vere manier om te gaan met informatie van opsporende burgers in strafzaken. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 19(2-3), 99-108. <https://doi.org/10.5553/TvV/187279482020019203007>
- Huey, L., Nhan, J., & Broll, R. (2012). 'Uppity civilians' and 'cyber-vigilantes': the role of the general public in policing cyber-crime. *Criminology & Criminal Justice*, 13(1), 81-97.
- Kop, N. & Lam, J. (2021). Burgeropsporing: Waar onder-nemende burgers en politie elkaar versterken!? In: G. Meershoek, J. Nap & L. van Spijk (red.), *In naam der wat? Reflecties op politie en politiewerk*, Onderzoekreeks Politie-academie, Boom Criminologie, 79-94.
- Regan, I. & Kemp, J.J. van der (2024). *Digitale burgeropspoorders. Een verkennend onderzoek naar de kansen, uitdagingen en implicaties voor de politiepraktijk*. [Rapport op te vragen bij de auteurs]
- Schiks, J., Hoff-de Goede, S. van 't & Leukfeldt, R. (2022). *Op zoek naar de parels bij de lokale aanpak van cybercriminaliteit en gedigitaliseerde criminaliteit. Een verkennend onderzoek*. Politie & Wetenschap.

GESLAAGD

Aan de Politieacademie studeren jaarlijks vele politiefunctionarissen af. Voor deze rubriek selecteren de opleiders van de Politieacademie enkele boeiende en goed beoordeelde verslagen van afstudeeronderzoeken. De meeste scripties kunnen bij de Mediatheek van de Politieacademie (www.politieacademie.nl/mediatheek) geraadpleegd worden. Publicatie aldaar is afhankelijk van de rubricering van de mate van vertrouwelijkheid. De scripties van onderstaande studenten kunt u rechtstreeks aanvragen via het vermelde e-mailadres.

Family matters?

Karlijn van Laar
karlijn.van.laar@politie.nl
 Bachelor of Policing

Bij de zedenrecherche van district Gelderland-Zuid bestaat de behoefte om – binnen het district – meer zicht te krijgen op het aangiftegedrag van slachtoffers na een informatief gesprek (dat plaatsvindt voor de aangifte).

Aan de keuze voor het wel of niet doen van aangifte ligt een veelheid aan factoren ten grondslag. Mijn onderzoek – dat drie jaren aan zedenzaken besloeg – richtte zich op verschillen in de mate van aangifte doen en de motieven daarvoor tussen slachtoffers van familierelateerde zedendelicten en slachtoffers van niet-familierelateerde zedendelicten. Inzicht hierin verschaft de zedenrecherche wellicht handvatten, waarmee zij van informatieve gesprekken meer maatwerk kan maken, om zoveel mogelijk recht te doen aan een slachtoffer.

Anders dan de theorie beschrijft, blijkt dat in familierelateerde zaken significant meer aangifte wordt gedaan dan in niet-familierelateerde zaken. Significant verschil in motieven is niet aangetoond. Een eventueel vervolgonderzoek naar de verschillen per type delict kan nog specifiekere resultaten opleveren.

Human Centered Design

Iris van Veen
iris.van.veen@politie.nl
 Bachelor Politiekunde

Vanuit Team Zeden Amsterdam had men behoefte aan een effectiever en efficiënter werkproces van in beslag genomen voorwerpen. Dit onderzoek richtte zich op hoe het werkproces zedenbeslag kon worden verbeterd. Het belang hiervan blijkt uit de toegevoegde waarde van zedenbeslag in zedenzaken, waarin bewijs vaak schaars is. In dit onderzoek zijn met behulp van de Human Centered Design (HCD) methodiek, waarbij gezamenlijk met de betrokkenen een oplossing wordt gezocht, de problematiek, juridische obstakels en hervormingsaanbevelingen van het werkproces achterhaald.

De resultaten uit het onderzoek zijn verwerkt in een nieuw prototype werkproces zedenbeslag. Belangrijke onderdelen uit dit prototype omvatten: een grotere rol voor de Operationeel Expert (OE), communicatieverbetering tussen de verschillende betrokkenen, het invoeren van bewaarcriteria, meer gebruikmaken van de afstandsverklaring en forensische stubs/swabs en het invoeren van gestandaardiseerde beoordelingsmomenten. Geconcludeerd werd dat enkele hervormingsmogelijkheden nader dienen te worden onderzocht, alvorens het nieuwe prototype kan worden ingevoerd.

Auke Van Dijk, Antoinette Verhage, Marleen Easton,
Jan Terpstra & Willy Bruggeman (eds.)

Politie en wetenschap

De politiepraktijk verhoudt zich niet vanzelfsprekend tot wetenschappelijk onderzoek. Het traditionele beeld is dat van de wetenschappers in de ivoeren toren op grote afstand van de politieagenten op straat. Wetenschappers zijn dan vooral bezig met kennisvragen, terwijl het de politieagenten gaat over het nut van onderzoek voor de praktijk.

De afgelopen twee decennia is er veel veranderd in de relatie tussen politie en wetenschap. De academische waardering voor praktijkkennis is toegenomen en er wordt in toenemende mate onderzoek gedaan in en met de praktijk. Binnen de politie is het belang van een wetenschappelijke onderbouwing van beleid en uitvoering toegenomen. De politie is een kennisintensieve uitvoeringsorganisatie geworden, maar de verhouding tussen politiepraktijk en wetenschappelijk onderzoek is nog niet uitgekristalliseerd.

In dit Cahier wordt op basis van concrete voorbeelden getoond welke kansen en risico's zich voordoen met het oog op de – verwachte of gewenste – toekomstige verhouding tussen beide domeinen.

Overige nummers van huidige jaargang

Misbruik van beelden

Michel Walrave, Catherine Van de Heyning, Janine Janssen & Emile Kolthoff (eds.)

Diversiteit

Sofie De Kimpe, Janine Janssen, Sabine Hinrichs & Lodewijk Gunther Moor (eds.)

Noodzakelijk politiebeleid

Elke Devroe, Lodewijk Gunther Moor & Paul Ponsaers (eds.)

Bestel nu op www.gompel-svacina.eu

RANGER GSG9-X

*Sportieve laars
voor zware opdrachten*

www.haix.nl/haix-ranger-gsg9-x

**HEROES
WEAR
HAIX**